

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Våra sånger, danser och sagor har betydelse för lärandet”

En kvalitativ studie av estetiska läroprocesser i gambisk hemkultur och skolkultur.

Elise Nilsson och Klara Rosén

LAU 390

Handledare: Mona Hallin

Examinator: Christina Ekström

Rapportnummer: VT11 1120 2

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Våra sånger, danser och sagor har betydelse för lärandet" En kvalitativ studie av estetiska läroprocesser i gambisk hemkultur och skolkultur.

Författare: Elise Nilsson och Klara Rosén

Termin och år: VT 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Mona Hallin

Examinator: Christina Ekström

Rapportnummer: VT11 1120 2

Nyckelord: Estetiska läroprocesser, Gambia, muntlig kultur, musik

Sammanfattning:

Syfte

Syftet med undersökningen var att ta reda på vad gambisk hemkultur respektive skolkultur kan lära oss om hur vi kan ta tillvara och arbeta med estetiska läroprocesser i förskola och skola.

Huvudfråga

Hur och i vilket syfte använder man sig av estetiska uttrycksmedel i formell och informell lärandemiljö ?

Metod och material

Vi har gjort en kvalitativ undersökning baserad på samtalsintervjuer och observationer på två förskolor, en högstadieskola, en skola för synskadade och i hemmiljö hos två gambiska familjer.

Resultat

Vår studie visar att arbeta med estetiska uttrycksmedel är ett mycket användbart pedagogiskt redskap. Musik, sagoberättande och drama är en typ av kommunikation som utvecklar förmågan till samspel och som kan skapa kontakt. Att sjunga och musicera är ett roligt och effektivt sätt att använda i lärandesituationer och det hjälper eleverna att minnas. Sagoberättande, dramatisering och musik kan även användas i syfte att förmedla historia. Det går ej att generalisera resultatet.

Betydelse för läraryrket

Vår studie visar att pedagoger kan lära sig mycket utav en kultur som har en muntlig tradition. Studien visar hur vi kan arbeta med estetiska uttrycksmedel i förskola och skola.

Förord

Vi har varit i Gambia för att utföra vår undersökning som handlar om hur estetiska uttrycksmedel används i informella och formella lärandesituationer.

Vi tillbringade totalt tre veckor i Gambia. Vi fick förmånen att bo hemma hos två olika familjer och dela vardagen med dem. Båda familjerna har en stark förankring i musik och gambiska kulturtraditioner vilket låg till grund för våra observationer av den informella lärandemiljön.

Den formella lärandemiljön observerade vi på skolor och förskolor på olika platser i Gambia. Där gjorde vi intervjuer med pedagog samt observationer i klassrummen och på skolgården.

Vi vill tacka Adlerbertska stipendiefonden för varsitt stipendium som gav oss möjlighet att genomföra delar av studien på plats i Gambia. Vi vill tacka familjerna vi bodde hos, och de pedagoger och elever vi besökte i förskolor och skolor.

Slutligen ett stort tack till vår handledare Mona Hallin som har hjälpt oss med att bolla idéer och kommit med viktiga råd och synpunkter till uppsatsen.

Innehåll

1 . Introduktion.....	5
1.1 Inledning.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Disposition.....	9
2. Bakgrund Gambia.....	9
2.1 Landsfakta.....	9
2.2 Musik- och kulturtradition i Gambia.....	10
2.3 Skolsystemet i Gambia.....	11
3. Litteraturgenomgång.....	12
3.1 Det mångtydiga kulturbegreppet.....	12
3.2 Muntlig och skriftlig kultur.....	12
3.3 Musik som språk och uttryck.....	13
3.4 Barnkultur och skolkultur.....	13
3.5 Estetiska läroprocesser.....	14
3.6 Estetiska läroprocesser i skolan.....	14
3.7 Sagoberättandets betydelse för barn.....	16
3.8 En musisk pedagog.....	16
3.9 Sociokulturellt perspektiv.....	17
3.10 Postkoloniala teorier.....	18
4. Metod.....	19
4.1 Metodval.....	19
4.2 Urval.....	20
4.3 Genomförande.....	21
4.4 Bearbetning av material.....	21
4.5 Etiska hänsyn.....	22
4.6 Undersökningens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	22
5. Resultat.....	23
5.1 Presentation av familjer och skolor.....	23
5.2 Resultatredovisning.....	25
5.2.1 Familj 1.....	25
5.2.2 Familj 2.....	30
5.2.3 Förskola 1.....	31
5.2.4 Förskola 2.....	33

5.2.5 Högstadieskola.....	36
5.2.6 Skola för synskadade.....	38
6. Diskussion.....	40
6.1 Resultatdiskussion.....	40
6.2 Metoddiskussion.....	49
6.3 Relevans för läraryrket.....	49
7. Slutord.....	51
Referenser.....	52
Bilaga.....	54

1. Introduktion

1.1 Inledning

Vi tillhör de människor som upplevde att skolan dödade mycket av en naturlig nyfikenhet som fanns inom oss. Vi upplevde att skolan framförallt ville ge oss fakta att rabbla utantill och kände att det handlade om att lära sig något för någon annans skull. För oss blev detta ett onaturligt och på vissa sätt onödigt lärande.

När det gavs tillfälle att arbeta med estetiska ämnen ändrades vår syn på skolan. Att dansa, musicera och delta i föreställningar har lärt oss något som vi anser är mycket värdefullt. När vi fick arbeta med estetiska uttrycksmedel gav det oss mer självkänsla och utvecklade våra förmågor att uttrycka oss, samarbeta och ta hänsyn till andra människors tankar och åsikter. Under de estetiska lektionerna uppstod en sammanhållning och en kontakt mellan oss elever och pedagog som saknades under de andra teoretiska lektionerna. Våra egna tankar fick ta mer plats och ansågs värdefulla. Dessa värderingar upplevde vi sällan att skolan stod för annars, trots att läroplanen poängterar att dessa värden ska genomsyra hela skolgången.

Vårterminen 2008 började vi på lärarprogrammet i Göteborg. När vi gick inriktningen *Skapande verksamhet för tidigare åldrar* på lärarprogrammet lärde vi oss mer om och fick bekräftat vikten av ett allsidigt förhållningssätt i undervisningen där olika uttrycksmedel såsom musik, dans, drama och lek används i det pedagogiska arbetet. Detta sätt att arbeta upplever vi berör fler sinnen hos människan och lärandeprocessen blir en naturlig helhet. I detta undervisningssätt skapas också ett rum för fantasin och möjlighet att vara en del i det man gör.

En av dem som inspirerade oss mest var den norska professorn i musikvetenskap Jon-Roar Bjørkvold. I hans bok *Den musiska människan* (2005) beskriver han vikten av musik, skapande, lek och fantasi. Han menar att barn har ett behov av att uttrycka sig och måste ha tillgång till alla sina uttrycksmedel såsom sång, musik och kroppsspråk.

Bjørkvold (2005) hävdar att vi alla föds som musiska människor där ljud, rörelse och rytm bildar en helhet. Han beskriver hur vi i västvärlden har kommit att se dessa som olika delar istället för en helhet. Som motsats till detta sätt ger han en bild av afrikanska kulturer, där de ser människa, musik, dans som en helhet som inte går att skilja från varandra. Bjørkvold menar att detta sätt att se på allt som en helhet liknar de sätt som barn tar in och upplever världen. Detta helhetsperspektiv är något vi ofta har saknat i läroprocessen i skolan. Vi ville lära oss mer om sättet att se på människan som ”musisk helhet” och blev därmed intresserade av att studera hur detta helhetstänkande kunde ta sig uttryck i skolsammanhang i en afrikansk kultur.

I Sverige har skriftkulturen länge varit den överlägsna kulturformen. Det skrivna ordet anses viktigare än det talade. Historia och berättelser lär vi i oss främst genom text. I länder där den muntliga traditionen istället varit rådande överförs och kommuniceras kunskap och historia på ett annat sätt, via berättelser och musik. På ett mer levande sätt (Bjørkvold, 2005, s. 121).

2010 fick vi möjlighet att se en gambisk musiker och pedagog när han hade lektioner på skolor runt om i Sverige. Här nedan följer en beskrivning av vad vi fick ta del av då:

Vi befinner oss nu i en sal på en lågstadieskola i Sverige där Ali och hans kollega Sara, pedagog och musiker, ska hålla en lektion. Det strömmar in elever från ettan, tvåan, trean och särskolan. Det är fem pedagoger i salen och de har fått information av Ali och Sara att de vill att alla, inklusive pedagogerna, ska sätta sig i en stor ring på golvet.

Eleverna trängs och i väntan på att något ska hända småpratar de med varandra. Ljudvolymen är hög och pedagogerna försöker tysta ned eleverna men lyckas inte riktigt. ”Kan ni vara snälla och bara sitta ner och vara tysta”. Barnen fortsätter att prata med varandra. Eleverna verkar rastlösa och pedagogerna frustrerade av att lektionen dröjer.

När alla elever sitter på golvet intar pedagogerna varsin plats längs väggen.

Plötsligt öppnas dörren och in kommer Sara. Hon trippar på tå samtidigt som hon nynnär på en sång och det ser ut som hon letar efter något. Barnen blir knäpp tysta och tittar på Sara. Hon har på sig en färgglad sarong i blått och grönt och är barfota. ”Åh, nej. Han har missuppfattat tiden, igen” säger hon och tar handen för pannan och pustar högt. Barnen är fortfarande knäpp tysta och tittar på henne. Hon sätter sig ner på huk framför barnen. ”Jo, så här var det. Jag och min gode vän skulle vara här och hålla en lektion, men han måste ha försovit sig, för här är han ju inte. Har någon av er sett honom?” Barnen tittar lite undrande på varandra. Det ser ut som de tvivlar på om hon menar allvar eller inte. En pojke räcker upp handen och säger ”Jag ser en stor fot sticka ut där bakom skynket”. Sara hoppar upp från golvet och går hastigt bort dit pojken pekar. ”Tack så mycket för hjälpen, men jag behöver nog lite mer hjälp av er. Vi behöver väcka Ali, och där han bor, i ett land i Afrika, vaknar han alltid av en tupp som gal. Ni kan väl låta lite som en tupp så han vaknar”.

Barnen fnissar och ser ut att tycka det hela är väldigt spännande. ”Kukkelikuu” säger alla högt i kör och skrattar. Skynket öppnas och Ali sticker sakta ut huvudet. ”Ahhhh” säger han när han ställer sig upp, sträcker och rör på kroppen. Han säger något till Sara på något annat språk. ”Nej du Ali, jag sa vilken tid vi skulle vara här så försök inte”.

Alla tittar med nyfikna ögon på Ali som har en blå mössa på huvudet och en stor sarong som går ända ner till fötterna. Sarongen är i skarp orange färg och ser nästan ut som guld.

Ali börjar sjunga på en afrikansk sång. Till sången gör han rörelser, och förflyttar sig så han hamnar på kortsidan av rummet mitt framför eleverna. Rörelserna följer takten i musiken och det ser ut som Ali gestaltar, vad vi uppfattar, som olika stora djur. När låten är slut går han och hämtar en trumma. Sara frågar Ali om den stora ormen fortfarande bor i trumman och hur han fick ta med sig den på flyget från Gambia. Ali skrattar och rycker på axlarna. Han håller fram trumman upp- och ner vänd mot barnen. Alla ställer sig på knä för att försöka se in i trumman. Han pekar på en flicka och vinkar med handen så hon förstår att hon ska komma fram och titta närmare i trumman. Hon smyger sakta fram och böjer ned huvudet ner i trumman. ”Det finns ingenting där” säger hon förvånad. Ali rycker på axlarna och tittar på Sara och säger något. Sara vänder sig om till barnen och förklarar att ormen måste ha rymt, men att om de spelar och sjunger kanske den kommer fram. Ali spelar på trumman och Sara sjunger. Hon sjunger ”Miniamba” och berättar att barnen gärna får sjunga med. Alla barn sjunger och ser glada ut. Efter låten tar Ali av mössan och ut kommer ormen och alla barn brister ut i skratt.

”Vad vet ni om Afrika?” säger Sara. Vissa av barnen ropar ut i luften. Barnen säger att de vet att det är varmt, att det finns tigrar och lejon. ”Oj vad ni vet mycket” säger Sara.

”Nu ska jag och Ali berätta en historia om de land han kommer ifrån. Det landet heter Gambia och ligger i Afrika”.

Ali och Sara spelar upp en berättelse med hjälp av drama, sång och djembetrumman. Djemben avgör takten på rörelserna och sången är en berättelse. Vi tolkar att de spelar upp vad som kan hända under en dag, och hur livet ser ut i Gambia. Det ser ut som de gestaltar djur, människor som dansar, lagar mat och plockar frukt. De avslutar berättelsen med att gestalta en sol som går ner. Slutligen lägger de sig på golvet och somnar.

Vi upplever att barnen förstår berättelsen trots att de inte använder talspråk och trots att sången sjungs på Alis språk, mandinka.

”Ali undrar vad ni tror att denna berättelse handlar om” säger Sara. ”Är det någon som vill berätta vad de tror?” En flicka räcker upp handen och ställer sig sedan upp och berättar med stor inlevelse. ”Det handlade om en dag när Ali var liten och han skulle ut till marknaden. Då kom en stor tiger som attackerade honom. Ali slogs med tigern, som försökte bita ihjäl honom. Trots att Ali bara var en liten pojke var han starkare än tigern. Han dödade den arga tigern så den aldrig mer kunde bita någon människa. När Ali kom hem och skulle berätta för sina föräldrar gick solen ned och alla somnade innan Ali hann berätta sin historia.”

”Ali har sagt till mig att alla berättelser och sagor kan berättas på många olika sätt och det finns massa olika versioner. Därför är det aldrig någon som har fel. Alla har rätt, det tycker i alla fall jag är jättebra”, säger Sara leende.

”Vi sjunger en gång till så får alla som vill vara med och dansa och röra på sig”. De flesta barn ställer sig upp och börjar röra sig i takt till djemben som Ali spelar på. Vissa barn gör samma rörelser som Sara, som rör sig på traditionellt afrikanska sätt. Stora rörelser, böjda knän och huvudet som svänger med hela kroppen. Andra barn gungar lite lätt till sången och nynnade med. Trots att det är en liten sal och 40 barn från blandade klasser uppstår aldrig något kaos. Tvärtom. Här finns en vakenhet, spänning och kontakt mellan Ali, Sara och barnen. Alla känns närvarande och är med på sitt sätt. De enda som inte är delaktiga är pedagogerna som är ansvariga för klasserna. De står fortfarande längs väggen med armarna i kors.

Under denna lektion uppstod flera saker som vi saknar i svenska klassrum, såsom medskapande elever, spänning, glädje, musik, dans och berättelse. Det spelade ingen roll att det var över 40 barn i samma rum. Där fanns en koncentration, vakenhet och en nyfikenhet. Vi blev intresserade av honom som person, hans tankar, bakgrund och erfarenhet om lärande. Det väckte frågor hos oss.

Hur kan vi skapa ett klimat där elever får vara medskapande?

Vad är det som gör att musik, dans och berättande fångar elevernas intresse?

Finns det något i Alis kultur som vi som pedagoger kan lära oss av?

Detta ledde i sin tur till att vi bestämde oss för att åka till Gambia för att lära oss mer om deras kultur som har en stark förankring i de uttrycksmedel som vi anser är viktiga för barns lärande. Vi ville undersöka hur man där arbetar med estetiska uttrycksmedel i lärandesituationer, för att få mer kunskap och inspiration om hur vi i svensk förskola och skola kan arbeta med estetiska läroprocesser. De estetiska uttrycksmedel vi koncentrerade oss på i vår undersökning var musik, dans, drama och sagoberättande.

I den nya läroplanen (Lgr11) betonas vikten av att elevers nyfikenhet och lust att lära ska ligga till grund för skolans verksamhet. Miljön i skolan ska vara så levande som möjligt för att eleverna ska känna trygghet och få lust att lära. Pedagogerna i skolan skall integrera kunskaper i olika former. Att kunna använda sig och ta del av uttrycksformer såsom musik, bild, drama och dans utgör ett av skolans mål. Eleverna ska också under skolgången ha utvecklat en kännedom om vårt samhälles kulturutbud. Pedagogerna i skolan ska stärka elevernas vilja att lära och ge dem utrymme att för deras förmåga att själva använda olika uttrycksmedel och skapa (Skolverket, 2011).

Även i gällande läroplan (Lpo94) poängteras att undervisningen skall vara allsidig och anpassas till varje elevs behov. Det står att skolans arbete ska inriktas på olika kunskapsformer så att det skapas en helhet i lärandet. Dans, drama, musik och skapande i

bild, text och form ska vara en del av skolans verksamhet. Elever ska uppleva olika uttryck för kunskap (Skolverket, 2006).

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med undersökningen var att ta reda på vad gambisk hemkultur respektive skolkultur kan lära oss om hur vi bättre kan ta tillvara och arbeta med estetiska läroprocesser i förskola och skola.

Hur och i vilket syfte använder man sig av estetiska uttrycksmedel i den informella lärandemiljön? Vilken funktion fyller de?

Hur och i vilket syfte använder man sig av estetiska uttrycksmedel i den formella lärandemiljön? Vilken funktion fyller de?

På vilket sätt kan traditionella, estetiska uttrycksmedel bidra till lärandet i den formella undervisningen?

1.3 Disposition

Vårt arbete inleds med en bakgrundsbeskrivning till valet av ämne, samt syfte och frågeställningar. Sedan följer ett faktaavsnitt om Gambia och en litteraturgenomgång, där vi lyfter fram den litteratur som belyser vårt ämne. Vidare följer metoddelen där vi beskriver hur vi utfört vår undersökning. Sedan följer resultatavsnittet där vi redovisar de resultat som framkommit av vår studie. Avslutningsvis diskuterar vi resultat, metod och relevans för läraryrket.

2. Bakgrund Gambia

2.1 Landsfakta

Gambia ligger i Västafrika och är till ytan ett litet land, med 1.8 miljoner invånare, som skär in i Senegal. Klimatet är torrt och hett, särskilt inåt landet. Den största religionen i Gambia är islam och religionen är viktig i många gambiers liv. Kristendom och traditionella naturreligioner utgör en liten del av andra religioner än islam. Det finns många olika folkgrupper och språk i Gambia, varav mandinka räknas som det största. Utöver mandinka finns bland annat wolof, fulani och diola. Fram till 1965 var Gambia en brittisk koloni och som följd av detta är det officiella språket i landet engelska. I offentliga sammanhang och i skolor används engelska men i hemmen talar man de nationella språken. De flesta kan tala och förstå minst två inhemska språk. Många

människor i Gambia är mycket fattiga och mer än hälften av befolkningen lever på mindre än en dollar om dagen. Ett av tio barn dör innan ett års ålder (Utrikespolitiska institutet, 2011).

2.2 Musik- och kulturtradition i Gambia

Gambias samhälle har varit uppbyggt genom en organiserad indelning av grupper med olika samhällsfunktioner. De olika grupperna är till exempel *numu*; smeder, *karanke*; läderarbetare, *fin*a; talare och koranexperter och *jali*; musikaliska och verbala hantverkare (Sæther, 2003, s. 2).

I Gambia finns det ingen skriftlig tradition. Historiska händelser och annan fakta har förts vidare på muntlig väg. I samhället är det jalin funktion att föra kunskaper vidare från generation till generation. Jalin har som uppgift att lära sig allt om landets historia, om viktiga händelser och krig och ses som utvald att presentera historieberättelser genom musik. Dessa historier berättas genom sånger och melodier som är skrivna för varje händelse. Musikens funktion är att illustrera berättelsen starkare för att man lättare ska minnas. En jali är som ett ”levande bibliotek”. Att döda en jali ses därför som att bränna ner ett bibliotek. Utöver historieberättare har de rollen som musiker, fredsmäklare och underhållare. En av deras funktioner är att kunna medla mellan folket och landets ledare. Att vara en jali innebär också att vara en pedagog eftersom man förmedlar och undervisar kunskaper till folket. Det instrument som jalin använder sig av är *kora*. Kora är ett västafrikanskt stränginstrument som anses vara Gambias nationalinstrument (Sæther, 2003, s. 2).

Vad gäller musikundervisning i Afrika skriver Sæther (2003, s.36) att det inte har funnits musikundervisning på samma sätt som i västvärlden. I stället kan man se det som att musiken har varit basen för utbildning av folket istället, såsom i det jalisystem som funnits i Gambia.

Sagoberättande är en gammal tradition i den gambiska muntliga kulturen. Det har länge varit tradition att vuxna och barn samlas runt en eld och spelar instrument och berättar historier. Varje saga har en underliggande mening. Ofta handlar sagorna om djur som får representera människor i vardagliga situationer. Berättelserna har en moralisk funktion där folket kan ta till sig och lära sig moraliska budskap. Åhörarna kan också komma med lösningar på problem och försöka lösa situationer på bästa sätt. Förutom att förmedla moraliska budskap är det viktigt att sagorna är underhållande och spännande (Cham, 2002, s. 8).

2.3 Skolsystemet i Gambia

Enligt lag ska grundläggande skolgång vara obligatorisk och avgiftsfri. Dock ser verkligheten annorlunda ut. Barnen måste i allmänhet betala avgift för skolan som inte heller är tillgänglig för alla. 2005 beräknades ungefär tre av fyra barn gå i grundskolans första sex år (Utrikespolitiska institutet, 2011).

Enligt Gambias läroplan, *Curriculum Framework for Basic Education* (MoBE 2010) ska alla barn erbjudas en nio-årig grundskoleutbildning. Grundskolan delas i Gambia in i Primary school för elever i åldrarna 7-13 år och Secondary school, 13-16 år. Utöver de nio grundskoleåren rekommenderas det att barnen under tre år tar del av ECCE, Early childhood care and education. Detta i form av Nursery schools för barn i åldrarna 3-6 år. Inom Nursery school går barnen från nivå ett till nivå tre där nivå tre är den sista nivån innan grundskolan.

Alla ska ges möjlighet att lära sig läsa och skriva och att utveckla fysiska och mentala färdigheter för att kunna bli självständiga individer som kan bidra till att bygga ett ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbart samhälle. Elever ska stimuleras till att vara kreativa och till att utveckla ett kritiskt tänkande. Moraliska och etiska värderingar ska odlas i skolan. Skolan ska också främja patriotism och hos eleverna utveckla en uppskattning för deras kulturella arv (MoBE, 2010, s. 8).

Enligt läroplanen så är de nationella språken viktiga medium för överföring av värderingar och kultur och för människors självkänsla och identitet. Därför står det att instruktionspråket i skolan ska vara på de nationella språken i grundskolans första år och i de senare åren ska de förekomma som enskilda ämnen. Engelskan i skolan ska vara som ett andra språk (MoBE, 2010, s. 25).

Läroplanen understryker att man i undervisningen bör använda sig av metoder för aktivt lärande och elevdeltagande. Lärarna ska inte vara ”experter” eller vara för auktoritära och kontrollerande utan eleverna ska dela ansvaret med pedagogerna för sitt eget lärande. Ett aktivt och deltagande lärande sker enligt läroplanen om eleverna får använda sig av olika material och får vara aktiva i diskussioner som komplement till fråga-svarmetoder (MoBE, 2010, s. 26).

Läroplanen understryker också betydelsen av att man ska försöka göra undervisningen så autentisk som möjligt. Man ska använda sig av ”real-life” situationer och aktiviteter. Detta för att göra undervisningen mer meningsfull. Man ska visa på samband mellan det eleverna redan vet hemifrån och sammanlänka vardagslivet med skolan (MoBE, 2010, s. 26).

I läroplanen för grundskolan står det att man ska använda sig av metoder som till exempel att hela klassen svarar på frågor i kör och av rim och ramsor. Vad gäller undervisningen i Nursery school så betonar man i läroplanen vikten av att använda sig av sång, rörelse, rim och ramsor (MoBE, 2010).

I läroplanen nämns att det i Gambia bor folkslag som sedan länge samarbetar sida vid sida och att detta positiva samspel är bra för skolans utveckling (MoBE, 2010, s.15).

3. Litteraturgenomgång

I detta kapitel behandlas litteratur som anknyter till vårt valda ämne. Vi har valt att inleda med att ge en kort beskrivning av det mångtydiga kulturbegreppet. Vi ger därefter en bild av vad estetiska läroprocesser har för betydelse för lärandet. Vidare ges en beskrivning av det sociokulturella perspektivet som är den pedagogiska teori som ligger till grund för vår undersökning och vårt sätt att se på lärande. Människor är sociala varelser som lär sig i samspel med varandra. Det är i mötet mellan människor lärandet sker (Dysthe, 2005).

3.1 Det mångtydiga kulturbegreppet

Begreppet kultur har två definitioner som dominerar. *Antropologiskt kulturbegrepp* och *estetiskt kulturbegrepp*. Det antropologiska kulturbegreppet innefattar livsformer, normer, tankestrukturer, föreställningar och värderingar som dominerar och är gemensamma inom små eller stora grupper av människor. Det är sammanhang där människor skapar sina liv. Detta kulturbegrepp kan man vidare dela in i olika kulturer, exempelvis barnkultur, hemkultur och skolkultur. Det estetiska kulturbegreppet omfattar de olika konstarterna såsom musik, litteratur, konst, dans och drama (Sundin, 1983).

3.2 Muntlig och skriftlig kultur

Den skriftliga kulturen har länge varit den överlägsna kulturformen i västvärlden och i vårt utbildningssystem (Bjørkvold, 2005, s. 121). Det skrivna ordet anses väga tyngre än det muntliga. Bjørkvold menar att vi genom att använda skriftspråket begränsar våra tankar och gör analytiska avgränsningar från en helhet till mindre delar. Detta gör att vi samtidigt distanserar oss från vår ursprungliga upplevelse av något. ”Det skrivna ordet står fritt från kroppens känslor, som en symbolisk abstraktion.” (Bjørkvold, 2005 s. 51). Bjørkvold menar att i en kultur där en muntlig tradition istället har varit rådande och det talade ordet har varit mediet för kommunikation och kunskapsöverföring, finns inte denna distinktion på samma sätt. Afrikanska samhällen vilar i en muntlig kultur där helhetsupplevelsen är central och skapar mening. I sådana kulturer är upplevelseformerna av stor betydelse. Ljud, musik och rörelse är en del av kommunikationen och tränger direkt in i våra sinnen och vår kropp (Bjørkvold, 2005).

Bjørkvold (2005) jämför den muntliga kulturen med vad han kallar barnkultur. Barn tar till sig och förstår världen ur samma helhetsperspektiv och styckar inte upp intryck i delar såsom en skriftkultur gör. Det swahiliska begreppet *Ngoma* speglar detta helhetstänkande. Detta är ett begrepp om innefattar flera olika aspekter i ett. Ngoma betyder på samma gång trumma, dans, fest, musik och ser det som delar som är sammanlänkade med varandra (Bjørkvold, 2005, s. 51).

3.3 Musik som språk och uttryck

Ljud, rytm och rörelse är grundelement alla människor föds med och spelar stor roll för människans utveckling. Redan i magen tillägnar sig fostret ett musiskt modersmål och övar förmågan till socialt liv. Med musiskt modersmål menar Bjørkvold att barnet i magen känner och påverkas av moderns rytm, tonfall, tempo. Detta fäster sig och ger ett varaktigt intryck hos fostret (Bjørkvold, 2005, s. 15ff).

Vi människor tar in världen genom lukt, hörsel, smak, syn och känsel. Vår hjärna är beroende av ett inflöde av våra intryck som stimulerar alla sinnen. Sinnena omvandlar intryck till upplevelse och är en förutsättning för att vi ska kunna orientera oss i världen (Hjort, Unander-Scharin, Wiklund & Åkerman, 2002, s. 35ff).

Barnets lust till kommunikation visas med hela kroppen. Innan det talade språket finns, finns en kommunikation som uttrycker sig på flera olika sätt. I Blick, gurglande, tonfall, och rörelser ligger delar av grunden till dialog. Denna kommunikation beskriver en nära relation och ett mänskligt utbyte mellan vuxen och barn (Hjort, 2001, s. 84).

Jederlund (2002) beskriver att elever i skolan behöver ha vuxna runt sig som både språkar och lyssna till dem, på alla språk. Vanligtvis ser man i skola och undervisning på musik som en produkt snarare än något som bär sociala och personliga aspekter. Han menar att om skolan istället kunde använda musiken som språk, uttryck och medel för gemenskap finns rika möjligheter. Musikkulturen och musikupplevelser är viktiga för människors identitetsskapande och kan skapa positiva möten över kulturgränser (Jederlund, 2002, s. 12).

3.4 Barnkultur och skolkultur

När barn går i förskolan får de fortfarande möta många olika uttrycksformer. Leken är central och musik, rim och ramsor och bild är vanliga inslag i förskolan. Ju äldre eleverna blir och undervisningstiden ökar, desto mindre uttrycksmedel praktiseras. Musik, dans och bild blir något som stannar vid upplevelser istället för att pedagogiken tränar eleverna i att uttrycka och utforska exempelvis musik, drama, bild och dans (Hjort, 2001, s. 80).

Bjørkvold (2005) hävdar att barnet lever och lär i enhetliga processer. När vi lär oss någonting i vardagen kategoriserar vi inte upp kunskapen, utan lär oss i en helhet. Barn tillägnar sig kunskap ur ett helhetsperspektiv och därför måste skolans undervisning också grundas på ett sådant tänkande. Trots det gör skolan oftast en onaturlig uppdelning och kategorisering i undervisningen. Skolan speglar mer vuxensamhällets värderingar och kunskapssyn.

Aulin-Gråhamn och Thavenius (2003) förklarar att skolkultur handlar om förhållningssätt och handlingsmönster som skolan vill utveckla hos barnen. Detta uttrycker sig på olika sätt. Det kan vara genom outtalade eller uttalade regler som finns på skolan.

När barnet börjar skolan inträffar det Bjørkvold kallar ”barndomsbrottet”. Det är alltså glappet mellan barndomen och skolan. Han menar att barnkultur och skolkultur är som två motpoler som skiljer sig markant från varandra (Bjørkvold, 2005, s.115ff).

Till barndom och barnkultur tillhör begrepp som helhet, livsutveckling, lek, muntlig tradition och fantasi. Inom skolkulturen är istället ämnesindelning, ämneskunskap, studium, skriftlig tradition och förnuft rådande. I skolan blir lärandet formaliserat. Bjørkvold frågar sig vad vi som människor och samhället förlorar på att barnkultur och skolkultur krockar med varandra (Bjørkvold, 2005, s. 115ff).

Skolan bör istället respektera och bekräfta barnens kultur. Barn har ett ständigt behov av att uttrycka sig. Musik, spontansång och skapande är komponenter som har stor betydelse för strukturen i barns tillvaro. I skolan skall det estetiska lärosättet genomsyra hela verksamheten istället för att ses som något extra (Bjørkvold, 2005).

3.5 Estetiska läroprocesser

”Estetiska läroprocesser innebär ett möte mellan *egna* personliga upplevelser, erfarenheter och kunskaper och *andras*. Andra personers, andra tiders eller olika samhällens framväxta och lagrade erfarenheter och kunskaper. Mötet sker via ett medium, (en form, en gestaltning, en framställning, en berättelse, ett konstverk).” (Aulin-Gråhamn & Thavenius, 2003, s. 122). Vidare beskriver de att det är ett arbetssätt där man använder sig utav musik, bilder och iscensättningar av olika slag.

3.6 Estetiska läroprocesser i skolan

Att gå nio år i grundskolan är både en rättighet och en skyldighet för alla medborgare i Sverige. Skolgången bidrar till att forma människans uppfattning om sig själv och sättet att se på lärande (Hjort, 2001, s. 75).

Det svenska skolsystemet vilar i den matematiska och språkliga traditionen. Långt ifrån alla elever blir dock tillfredsställda genom denna tradition. Många människor går ut grundskolan och känner att deras intresse och kompetenser inte uppmärksammas. Hjort menar att i ett klassrum med många elever är det inte tillräckligt med att räkna, läsa och tala. Ett vidgat intelligensbegrepp visar hur alla individer ser på världen med stor variation. Hjort menar att konstarter som musik, bild, drama och dans kan bidra till utveckling av skolan (Hjort, 2001, s. 86ff).

Aulin-Gråhamn och Thavenius (2003, s. 28) betonar att kunskap är mer än fakta och rationellt tänkande. Kunskap är också känslor, upplevelser och erfarenheter. Kunskap förhandlas fram människor emellan och försiggår alltid i sociala sammanhang.

Det finns olika sätt att uttrycka och gestalta kunskap. Det estetiska arbetssättet handlar om att erfara, uppleva, skapa mening och göra något till sitt eget. Med estetik menar Aulin-Gråhamn och Thavenius (2003, s. 32ff) bland annat skönlitteratur, ljud och bild, scenisk, rumslig och medial gestaltning.

Tidigare definierades estetik som ”läran om de sköna”. Ordet används inte ensamt, utan står i förbindelse med någon typ av aktivitet som ger en upplevelse. I en estetisk upplevelse får känsla och tanke mötas (Sundin, 2003).

Upplevelser och erfarenheter måste få utrymme att bearbetas i skolan med hjälp av estetik. I estetik finns ett utrymme att vara kritisk och ifrågasättande och detta behövs för att utmana de traditionella skolkunskaperna (Aulin-Gråhamn & Thavenius, 2003, s. 13ff).

Gardner har skapat en teori om mångfaldig intelligens, även kallad multipla intelligenser. Intelligenser enligt Gardner är användbara förmågor i ett kulturellt sammanhang. I hans bok *De sju intelligenserna* (1994) definierar han olika aspekter på intelligenser. Hans teori handlar om vad, varför och hur vi lär. Alla människor lär sig saker på olika sätt och besitter olika kombinationer av intelligenta förmågor. De intelligenser han definierar i sin bok är lingvistisk, logisk-matematisk, spatial, kroppslig-kinestetisk, musikalisk och personliga intelligenserna. De personliga intelligenserna innebär förmågan att förstå sig själv och förmågan att förstå social interaktion (Gardner, 1994). Gardner har senare lagt till ytterligare aspekter på intelligens. Förmågan att se större strukturer i naturen och existentiell intelligens (Hjort et al., 2002). Gardner (1994) anser att den pedagogiska verksamheten bör anpassas utifrån individens olika intelligenser.

Hannaford (1997, s. 11) beskriver i sin bok *Lär med hela kroppen* att kreativitet, tanke och inlärning försiggår i hela kroppen. Hjärnan och kroppen är i ständig kommunikation

och eftersom det är kroppens sinnen som förser hjärnan med nödvändig information spelar det vi gör med vår kropp stor roll vad gäller tänkande och inläring.

Hannaford (1997, s. 57) hävdar att vi lär genom att uppleva livet i sitt sammanhang och genom ett känslomässigt engagemang. Utan ett sammanhang stannar utbildning vid intellektuell övning. Trots detta finns det i vår kultur en uppfattning om att intellektuell aktivitet är något som är avskilt från vår kropp. Skolor levererar uppdelad kunskap i ämnesområden där en personlig och känslomässig koppling är sällsynt. Om vi istället integrerar hela människan med hennes sinnen och känslor och använder oss utav sociala relationer, hade vi fått en betydligt mer effektiv utbildning.

3.7 Sagoberättandets betydelse för barn

Ärnström (2008) beskriver vilken betydelse sagoberättandet har haft i olika samhällen genom tiderna och hur dess form tilltalar människan. ”I berättelsernas utveckling har estetiken och pedagogiken vandrat hand i hand. Det är därför som människan sedan urminnes tider använt historier för att skapa och förmedla kunskaper, för att inspirera lyssnarna till att reflektera och för att hjälpa dem att minnas” (Ärnström, 2008, s.9). Sagor och berättelsers funktion har varit att underhålla och att förmedla kunskap och moraliska tankar. I sagans form så innefattas automatiskt många olika aspekter. De berättar om platser, människor, miljöer, händelser och historia. Detta på ett sätt som ofta är rikt beskrivande och spänningsrikt för att kunna fånga sina åhörare.

Bettelheim (1976) skriver i sin bok *The uses of enchantment* om betydelsen av sagoberättande för barn. Han menar att sagan och sagoberättandet kan hjälpa barnet att möta verkligheten. Sagans form med aspekter som spänning, fantasi och magi, klingar till barnets värld. Han menar att när barn får lyssna på en saga så ges de också möjlighet att identifiera sig med personerna eller djuren i sagan. De får också möjlighet att låta sin fantasi vandra i historiska fotspår. Bettelheim menar att sagan kan bli en trygg värld för barnen att möta den yttre världen genom. Han beskriver också hur man bör berätta en saga för att de positiva effekterna ska ske. Berättaren bör känna till sagan väl och berätta med inlevelse. Han bör också lämna tolkningsföreträde åt lyssnaren genom att inte lägga sig i hur barnet uppfattar sagan.

3.8 En musisk pedagog

För att en pedagog ska kunna arbeta utifrån ett arbetssätt som involverar de estetiska läroprocesserna är det viktigt att man har förståelse för och respekterar barns musiska förmåga. Det krävs att en pedagog har en kreativ förmåga och förmågan att entusiasmera. Den vuxnes delaktighet i leken är viktig (Bjørkvold, 2005, s. 131ff).

Kimber och Sandersson (1995, s.76) skriver att om en pedagog är för auktoritär i sin lärarroll kan detta hemma elevernas kreativitet och skapande. Klimatet blir mer strängt och detta kan vara stressande för eleverna vilket kan resultera i sämre resultat och mindre motivation hos eleverna.

Jederlund (2002) hävdar att musik är ett av barnens första kommunikationsmedel. De tar kontakt genom kroppsrörelser och röstljud. Att lyssna, tolka och ge svar på barns uttryck är mycket betydelsefullt. Denna kommunikation är ett musikaliskt språkande som innehåller lekfullhet och ett nära samspel.

Jederlund (2002) hävdar att musiska tillfällen ofta uppstår spontant och det handlar om att kunna uppmärksamma och ta tillvara på sådana tillfällen. Han menar att det är viktigt att låta elever få prova på olika former av musik. Barn ska ges tillfälle att utforska musik och instrument. Processen är viktigast, inte resultatet. Att arbeta med musik i sin undervisning är ett bra sätt att uppleva hur man skapar något, både emotionellt och språkligt.

Uddholm (1994) menar att alla människor är musikaliska och med tanke på att musiken är en så pass stor del i många människors liv borde den ha en given plats i våra utbildningar. Han menar att de pedagoger som ser sig som omusikaliska måste våga utmana sina rädslor och använda sig utav sång, drama, berättande i undervisningen. Han nämner också att våra traditioner är viktiga och att ”ett kulturarv ska vara levande och inte inlåst på museum” (1994, s. 17).

Foster (2002) skriver att ”call-and-response”-metoden kan vara ett effektivt sätt för elever att lära sig. Metoden innefattar ofta rim, rytm, rörelse och sång som kan ha en positiv effekt när det gäller att engagera och motivera elever. Foster menar dock att metoden också kan innebära att pedagogen får ett maktövertag där eleverna starkt affirmerar det hon säger.

3.9 Sociokulturellt perspektiv

Dysthe (2003, s. 45) beskriver grundtankarna inom denna teori som utgår från att vi människor är sociala varelser som lär oss i samspel med varandra. Det sociala perspektivet innefattar dels den kulturella och historiska bakgrund man har och dels de interaktioner som sker mellan människor.

Kommunikation är en grundförutsättning för att detta samspel ska kunna skapas individer emellan (Dysthe, 2003, s. 45). Dysthe beskriver hur språket är det redskap som är det viktigaste redskapet för kommunikation mellan människor.

De sociokulturella teoretikerna poängterar vikten av att skapa en lärandemiljö som stimulerar eleverna till aktivt deltagande och som skapar möjligheter för god kommunikation. I detta sammanhang understryks att man bör eftersträva så autentiska läromiljöer som möjligt. Miljöer som liknar det vardagliga livet. Syftet med detta är att man i en sådan miljö anses komma närmare ens naturliga sätt att kommunicera och att det skapar ett meningsfullt lärande där kunskap sätts in i ett för eleverna naturligt sammanhang. Man lägger på så sätt också vikt på att se på elever som att de redan är bärare av viktig kunskap och att de kan bidra med den till andra. Människor utvecklar kunskap i mötet med andra människors tankar, idéer och handlingar. Lärande är starkt knutet till "görandet"(Dysthe, 2003).

Vygotskij (1995) är en av de främsta företrädarna för den sociokulturella teorin. Han beskriver hur människan hela tiden anpassar sig och utvecklas i och i samspel med den miljö vi befinner oss i och hur den sociala miljön är av största vikt när det gäller barns kognitiva och känslomässiga utveckling. Han poängterar vikten av att vi ska ges möjlighet att möta världen med hjälp av de kunskaper och erfarenheter vi redan har. Bra redskap för att kunna göra detta anser han är lek och skapande. Lek och skapande använder sig av fantasin som verksam faktor och Vygotskij menar att just fantasin är det som kan sammanlänka vår inre värld med den yttre.

Vygotskij (1995) beskriver hur vi från det att vi föds tar in världen med alla våra sinnen. Alla intryck registreras i vår hjärna och Vygotskij menar att alla intryck blir meningsfulla för oss när vi får ge uttryck för det vi upplevt. Genom skapande, fantasi och lek lär vi oss att förhålla och anpassa oss till vår yttre miljö. Leken blir ett sätt att pröva det man erfart och att testa hur det bemöts av omvärlden.

3.10 Postkoloniala teorier

Holm tar i *Utbildning i det mångkulturella samhället* (Bredänge. Hedin, Holm & Tesfahuney, 2001, s. 3) upp aspekter på vad kolonisationen kan ha haft för betydelse för ett land. En följd av kolonisation i länder har varit införandet av ett främmande språk som det officiella språket i landet. Det främmande språket har blivit rådande inom skolväsende, politik och vid offentliga institutioner och hemspråken får lägre status. Detta får konsekvenser utifrån aspekten att språket är centralt för människan. Det är utifrån ens modersmål som man får sin identitet, det är det språket genom vilket man skapar sin förståelse av världen. Att inte få utbildning på sitt eget språk och att ens modersmål anses vara mindre värt kan få stora konsekvenser för individerna i landet.

Olgaç (Bredänge et al., 2003, s. 126) ger exempel ifrån hur afrikanska kulturers pedagogiska traditioner kom i skymundan under kolonisationstiden. Hon beskriver hur de muntliga traditionerna var det sätt med vilket kunskap fördes vidare från generation till

generation innan kolonisationen. Hon beskriver till exempel hur man i Somalia använde sig av poesi och talekonst som en undervisningsform. Under koloniseringen ansågs det att det inte fanns någon befintlig pedagogik i länderna och man införde sitt västerländska undervisningssystem med grund i skriftliga traditioner. De fick bli normen i Afrika på samma sätt som de hade varit normen i väst under lång tid.

I intervjuer med gambiska traditionsbärare, jalis, berättar de hur de anser att kolonisationens inverkan på skolorna i Gambia gjort att man inte prioriterar den inhemska kulturen och bevarandet och undervisningen av den (Sæther, 2003, s. 83). De menar att ”det muntliga universitet” bär kunskaper om folkets historia och identitet som är av stor vikt för förståelsen för folket.

4. Metod

I detta kapitel beskriver vi de metoder vi använt oss av i vår undersökning. Vi ger en beskrivning av hur intervjuer, observationer och urval av familjer och skolor gått till. Vi tar också upp etiska ståndpunkter, bearbetning av material och undersökningens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.

4.1 Metodval

I vår undersökning har vi utgått från en kvalitativ forskningsmetod, där vår primärdata består av direktobservationer, deltagande observationer och samtalsintervjuer.

I en kvalitativ undersökning samlar man en mindre mängd data där djupintervjuer är betydelsefulla. Man försöker tolka och förstå resultaten som framkommer (Stukát, 2005).

Vi utgår från ett hermeneutiskt förhållningssätt som innebär att vi tolkar mänskliga aktiviteter och resultat av mänsklig aktivitet för att nå en förståelse. Hur vår tolkning ser ut beror på vilken förförståelse som påverkar åt vilket håll vi riktar vår uppmärksamhet. Det som tolkas existerar alltid i ett sammanhang där tolkningen helhet är beroende utan delar (Gilje & Grimen, 2007). Vi tar också stöd från sekundärdata i form av litteratur och tidigare forskning.

Vi har använt oss utav två typer av observationer. En observation är helt enkelt ett iakttagande av folks handlingar (Esaiasson, Gilljam & Wängnerud, 2007). I skolorna har vi använt oss av *direktobservation*. Vi har inte deltagit i situationerna, vi har suttit vid sidan om de pågående lektionerna med varsitt anteckningsblock och skrivit ned allt som hänt.

Direktobservationer lämpar sig väl för att urskilja processer och se ett socialt samspel. Forskaren är på plats och kan med egna ögon se vad som händer. I detta tillvägagångssätt

kan man se nyanser i händelserna såsom blickar, tonfall, stämningar. Detta blir en viktig del av observationen (Esaiaasson et al., 2007).

I hemmiljön har vi valt en variant av observation som brukar kallas *deltagande observation*. Benämningen är lätt att feltolka. Vi har aldrig initierat händelser i hemmiljön, utan deltagit i det sociala sammanhang där en del av materialet är insamlat. Fördelarna med en deltagande observation är att man kan få möjlighet till en större inblick i sociala sammanhang (Ambjörnsson, 2003).

Man måste dock vara medveten om att man som forskare aldrig kan bli en distanserad observatör. Analyser präglas alltid av forskarens erfarenheter, sociala position och framförallt förförståelse (Ambjörnsson, 2003).

Frågeundersökningar bygger på jämförbara och likvärdiga uppgifter, medan samtalsintervjuer bygger på en dialog där situation får bestämma uppföljningsfrågor. Samtalsintervjun söker kvalitéer istället för kvantiteter (Esaiaasson et al. 2007, s. 258ff).

För att skapa en dialog har vi vid intervjuerna valt att göra samtalsintervjuer där vi har haft vissa standardfrågor som vi ställt till alla respondenter (se bilaga), utifrån deras svar har vi sedan ställt följdfrågor. Vid intervjuerna har vi utgått från *metodpraktikans* (Esaiaasson et al., 2007) intervjuanvisningar och valt att ställa så öppna och värderingsfria frågor som möjligt.

4.2 Urval

I en kvalitativ studie kan man använda sig av ett strategiskt urval. Detta innebär att man väljer respondenter man anser har betydelse för resultatet (Stukát, 2005).

I vår undersökning har vi använt oss av ett sådant strategiskt urval och valt ut familjer där vi vet att musiken och andra estetiska uttrycksmedel har en given plats och där någon av familjemedlemmarna arbetar som musiker eller musikpedagog. Vi har valt att göra observationer i deras hemmiljö för att få en bild av hur de använder estetiska uttrycksmedel där.

I urvalet av respondenter utgick vi ifrån att de skulle vara utbildade pedagoger som arbetar i förskola och skola, eller musiker som har erfarenhet av musikundervisning. Eftersom vi gör samtalsintervjuer bestämde vi oss för att ha med ett mindre antal respondenter, nio stycken. Det är inte personen i sig som är det intressanta, utan tankarna som hon eller han uttrycker (Esaiaasson et al., 2007).

I urvalet av förskolor och skolor utgick vi ifrån att vi under vår korta tid i Gambia ville få så bred syn som möjligt och valde därför både förskolor och skolor. En kristen förskola, en lokal förskola, utan någon särskild profil eller inriktning, en högstadieskola och till sist

en skola för synskadade. Skolan för synskadade valde vi för att de är en av få skolor som har mer musikundervisning på schemat än andra skolor.

4.3 Genomförande

Vi har genomfört alla observationer och intervjuer tillsammans. I observationerna har vi använt oss av anteckningsblock och penna och skrivit ner allt som hänt i klassrummen, i hemmen eller skolgården. Vi har försökt fånga beskriva situationen så tydligt som möjligt genom att skriva ner detaljer och stämningar i observationerna.

Vid observationerna på förskolor och skolor var vi noggranna med att tala om för pedagogerna att vi ville se en helt vanlig skoldag. Vad de brukar göra, och hur. Detta var för att vi inte ville att lärarna skulle anstränga sig och göra något utöver den vanliga verksamheten bara för att vi var där och observerade. Vi ville inte att vår närvaro skulle bidra till att situationen utvecklades åt något särskilt håll. Vi är dock medvetna att vår närvaro ändå kan ha bidragit till att situationen blivit annorlunda än den hade blivit om vi inte var där.

Det är bra att skapa en kontakt och en bra atmosfär innan man börjar ställa intervjufrågorna (Esaiasson et al., 2007) Respondenten ska bli så lite påverkad av intervjuaren som möjligt, det är därför viktigt att som intervjuare vara så neutral och värderingsfri som möjligt. Det är vanligt att börja med ett par uppvärmningsfrågor, innan de tematiska frågorna tas upp. Efter de mest betydelsefulla frågor kan sedan intervjuaren ställa uppföljningsfrågor för att få ut ett mer fördjupat svar (Esaiasson et. al., 2007). Vi valde att följa denna intervjuguide för att få så uttömmande svar som möjligt.

Våra intervjufrågor växte fram under tiden vi läste den litteratur vi använt oss av samt utifrån vad vi såg i observationerna. De tematiska frågorna var alltid samma och ställdes till alla respondenter. Dessa frågor var öppna och värderingsfria, samtidigt som vi ville få ut så mycket som möjligt på en fråga. Följdfrågorna blev olika utifrån person och observation. Ibland hade vi lagt märke till något i en observation vi ville veta mer om och ledde därmed in samtalet på just den händelsen.

Det är bra om intervjun äger rum på en plats där respondenten känner sig bekväm. Det är till stor fördel att använda sig utav både anteckningar och bandspelare. En intervju bör inte ta mer än en timme (Esaiasson et al., 2007).

4.4 Bearbetning av material

Vid intervjuerna använde vi oss av både bandspelare och anteckningsblock. Genom att använda både och var det lättare för oss att förstå svaret på frågorna och kunde gå igenom

svaren igen. Detta var viktigt för oss eftersom intervjuerna genomfördes på engelska. De flesta intervjuer tog mellan 45 och 60 minuter.

Vi började bearbeta vårt material under sista veckan i Gambia. Det kan vara bra att till en början begränsa sitt intervjumaterial (Esaiasson et al., 2007). När vi lyssnade på intervjuerna började vi med att först koncentrera oss på att plocka ut det vi ansåg väsentligast för att sedan lyssna på hela intervjun en gång till för att upptäcka ännu mer relevant information.

Alla intervjuer har skett på engelska. I uppsatsen har vi dock valt att översätta intervjuerna till svenska. Vi bestämde oss för att göra detta då vi tycker att svenska blir mer läsvänligt och för att uppsatsen i övrigt är skriven på svenska. Vi har även valt att i resultatredovisningen använda motsvarande svenska termer för de skolor vi har besökt. Förskola är den svenska motsvarigheten för nursery school och högstadieskola är motsvarigheten till secondary school.

4.5 Etiska hänsyn

Stukát (2005) skriver om vilka etiska synpunkter som är viktiga att ta hänsyn när man gör en undersökning. Det är viktigt att berätta för de medverkande att det är frivilligt att delta och att de har rätt att avbryta sin medverkan. Det är också viktigt att man informera om att det inte kommer att vara möjligt att identifiera dem. Vi har heller inte skrivit ut i vilken by, stad eller familj vi har varit i.

4.6 Undersökningens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet beskriver mätningens kvalitet. Alltså hur väl man lyckas mäta det man vill mäta (Stukát, 2005). Vi ansåg att både samtalsintervjuer och observationer var bra mätinstrument för att ta reda på syftet med vår uppsats. Detta för att det gav oss en möjlighet till en fördjupad inblick och för att det gick att direkt få möjlighet till förtydligande av händelser och svar från respondenterna.

När man använder sig av observationer som metod finns vissa nackdelar som kan bidra till validitetsproblem. Man kan aldrig vara helt säker på att det som man själv tycker sig se verkligen är det som händer. I direktobservationer hinner man inte heller skriva ner exakt allt som sker och därmed kan man missa viktig information. Forskarens inställning till det hon observerar påverkar vad hon ser. Det är svårt att vara kritisk om man är djupt involverad i det man studerar. Om man gör observationer av någon eller något under en längre tid eller skapar en nära kontakt med de personer eller omgivningarna man studerar kan det vara svårt att hålla en vetenskaplig distans. Det är lätt att man börjar "förstå" en människa man lär känna privat och blir för okritisk till dennes åsikter och det man ser

(Esaiasson et al., 2007, s. 353ff).

Att vi har varit två observatörer och att sammanställningen av resultaten gjordes efter att vi lämnat den miljö vi studerat, och därmed fått en viss distans till det, gör att validiteten stärks (Esaiasson et al., 2007 s. 355ff).

Reliabilitet står för tillförlitlighet och noggrannheten på mätningen. Reliabilitetsbrister kan vara att respondenten uppfattar frågor fel eller intervjuaren misstolkar respondentens svar (Stukát, 2005). En svaghet i vår undersökning skulle därför kunna vara att varken vi eller respondenterna har engelska som modersmål.

De intervjuer vi genomförde kunde vi lyssna på igen eftersom vi spelade in dem på bandspelare. Det är viktigt att lyssna på svaren flera gånger för att minska risken för feltolkningar. Alla intervjuer genomfördes utan avbrott eller störande moment, vilket höjer reliabiliteten i undersökningen.

Slutligen vill vi poängtera att vi inte kan dra några generella slutsatser utifrån vår undersökning. Vårt urval är begränsat och att våra tolkningar inte kan ses som sanningar (Gilje & Grimen, 2007).

5. Resultat

Här presenterar vi de resultat som framkommit av våra observationer och intervjuer. Vi inleder med att kort presentera de familjer och skolor vi observerat och de personer vi har intervjuat. Vi har valt att redovisa resultaten från ett ställe och en skola i taget. Efter varje observation följer intervjuresultat från de personer som är knutna till platsen. Vid observationerna har vi utgått från våra observationsnycklar (se bilaga) och vid intervjuerna har vi till alla ställt våra huvudfrågor (se bilaga) och därefter utvecklat intervjun utefter de svar vi fått.

5.1 Presentation av familjer och skolor

Familj 1

Den första familjen vi bodde hos kallar vi för Familj 1. Denna familj består av Ali, 46 år, och hans fru, 41 år. De har fyra barn som bor i hemmet med dem. Ebi som är 23 år, Eli, 19 år, Anna, 17 år, och Eysa 12år. I hemmet bor även Annas barn, 1 år. Deras hem ligger i en liten by i utkanten av en större stad i Gambia. I anslutning till hemmet finns en musikskola som Ali startade 1995.

De vi har intervjuat från Familj 1 är Ali och Ebi som båda är jalis och som arbetar som musiker och traditionsbärare. Ali arbetar också som musikpedagog.

Familj 2

Familj 2 bor centralt i en stor stad i Gambia. I hemmet bor tre generationer. Mum, 70 år, fyra av hennes barn, samt fyra barnbarn. Oma, 45, är bildkonstnär. Abo, 42, och Pu, 40, är musiker och musikpedagog. Barnbarnen är i åldrarna 7-11 år.

Förskola 1

Denna förskola ligger i närheten av Familj 2:s hem. Här går ungefär 100 elever i åldrarna 3-6 år. Vi har framförallt gjort observationer i en grupp med barn i åldrarna 3-4 år.

Vi har intervjuat Maria, 35 år, som är pedagog och jobbat på skolan i 10 år. Hon är född och uppvuxen i Sierra Leone. Hon talar inget av de gambiska språken. Maria har nyligen blivit pastor.

Förskola 2

Denna förskola ligger i en by utanför en stor stad. Här går ungefär 70 elever i åldrarna 3-6 år.

Vi gjorde en gemensam intervju med de förskolpedagoger som arbetar på förskolan. De fyra pedagogerna är i åldrarna 35 till 50 år. Alla har utbildat sig till förskolpedagoger vid Gambia College.

Högstadieskola

Denna skola ligger nära Förskola 2 och här går elever i åldrarna 13-16 år.

Vi har intervjuat Buba, 57, som pedagog på skolan. Hans huvudämne är jordbruk. Buba har jobbat på skolan i två olika omgångar med ett par års uppehåll mellan 2004-2008 då han arbetade på en annan skola i ett närliggande område. Buba utbildade sig till pedagog vid Gambia collage.

Skola för synskadade

Skolan har funnits sen 1970-talet och är en av de få skolorna som har musik på schemat. De har musikundervisning en gång i veckan mellan nio och tolv. Vi har gjort vår observation på en musiklektion. Under dessa lektioner blandas elever från olika årskurser.

Vi har intervjuat Pa: 55, som är musikpedagog på skolan. Pa har själv varit synskadad sedan födseln och har en bakgrund som musiker och projektledare inom musik. Han har varit anställd som musikpedagog på skolan sedan oktober 2010.

5.2 Resultatredovisning

5.2.1 Familj 1

Här följer de observationer vi gjorde hemma hos Familj 1 och efter dem redovisas de intervjuer vi gjorde där med Ali och Ebi.

Observation Familj 1

Familj 1 bor i ett stort hus med fem olika rum och tillhörande utegård. Runt om gården finns en hög mur för att skydda från djur och ovälkomna gäster. Huset är i väldigt enkel stil utan tillgång till elektricitet. Innergården är sandad och i ena hörnet finns en vattenkran där man hämtar allt vatten man behöver för matlagning, toalett, dusch och tvättning. Väg i väg, tillhörande med huset finns musikskolan. Lektionerna bedrivs ofta också ute på gården och kan pågå i flera timmar. Ali har också haft flera elever som har bott på skolan.

Alis fru och äldsta dotter Anna är hemma om dagarna. Anna som är 17 år går inte längre i skolan utan är hemma med sin dotter på gården och hjälper till med sysslorna i hemmet. Där hemma ägnar de sig åt matlagning, städning och tvättning. Dessa sysslor viker kvinnorna mycket möda och tid åt. Inga män sköter någon av dessa sysslor. Medan kvinnorna är hemma så är männen ute och arbetar. Ali och Ebi är båda musiker och deras dagar fylls med repetitioner eller uppträdande på dop och bröllop. Detta kombineras med musikundervisning på musikskolan. Eysa som är 12 år går i skolan på dagarna.

Även om det bara är Familj 1 som bor i huset så är det alltid flera olika människor på gården och i början var det svårt för oss att förstå vem som hörde ihop med vem. Även om man inte är i den närmaste familjen så kan man säga att någon är ens bror eller syster eller morbror, farbror och så vidare och man ser sig ofta som en enda stor familj. Under vårt besök så observerade vi att barnen står längst ner i den hierarkiska ordningen. Barnen har låg status i hemmet. De blir serverade mat sist och de får ofta springa de vuxnas ärenden. De får hjälpa till med slitsamma och tunga vardagssysslor, och då framförallt flickorna.

Så vad kan vi då se för inslag av estetiska uttrycksmedel i denna hemmiljö och vilken funktion har de?

Musik är ett naturligt inslag i Familj 1:s liv och utgör en stor del av dagen. Så fort det finns tid sitter de och spelar kora, djembe och sjunger. Oftast är det männen som spelar på instrumenten och kvinnorna och barnen sjunger. Det uppstår en lekfull stämning och en känsla av gemenskap och sammanhållning när de sjunger och spelar tillsammans. När vi besökte Familj 1 fick vi vara med om en getslakt. Under slakten satt en av sönerna och spelade kora och sjöng. Musiken finns nästan alltid med i vardagen. Ibland bara som en ”bakgrundskuliss” och ibland mer som själva centret för händelserna.

Det är vanligt förekommande att grannbarn är på gården och spelar musik, sjunger, leker och spelar fotboll. Eftersom det spelas så mycket musik på gården så drar det till sig nyfikna barn och gården hemma hos Ali har blivit en naturlig samlingsplats för många av byns barn.

När klockan blir sju på kvällen kommer mörkret snabbt vilket märks extra tydligt eftersom det inte finns någon elektricitet på gården. När vi är där samlas vi med familjen och dricker te och sjunger och spelar ihop. Vi upplever att stämningen är rofylld och vi får vara med och sjunga och spela. Även om vi inte kan låtarna så känner vi oss ändå väldigt delaktiga och att det inte finns något rätt eller fel sätt att spela och sjunga på. En av sångerna vi sjunger heter *Miniamba* och handlar om en föräldralös flicka som när hon är ute och vandrar träffar en stor orm. Sången handlar om att livet kan vara fyllt med faror men att man måste våga möta farorna för att kunna leva.

Hemma hos familjen ser vi även exempel på hur drama och lek används spontant i vardagen.

En kväll efter middagen kommer Ebi, 23 år, med ett förslag om att de ska sätta upp ett drama. Han verkar ha handlingen klar och berättar för de andra. Han berättar på engelska så att vi ska förstå. ”Det handlar om en smed som ska göra smycken till er”. Han pekar på Anna och Eysa. ”Ni går till smeden och lämnar ert guld. Jag som är smeden lovar att göra vackra smycken utav ert guld. Nästa dag när ni kommer för att hämta era smycken, pratar jag ett språk som ingen förstår. Då går ni till polisen och berättar vad som har hänt. Jag förklarar också för poliserna, fast på mitt språk, så ingen förstår. Eftersom jag inte kan göra mig förstådd blir jag tagen för stöld och hamnar i fängelse. Dramat slutar med att jag bärs iväg av två poliser”. Efter han har berättat färdigt handlingen börjar han dela upp rollerna. Anna och Eysa ska spela kvinnorna med guld, och Ebi ska vara smed. Tre grannpojkar som är på besök blir polischef och poliskonstaplar. De som inte får en roll agerar publik, som skrattar, klappar händerna och jublar.

Intervju med Ali

Först ber vi Ali att berätta om sin bakgrund och om hans arbete:

Han säger att han är född den 5 januari 1965 men förklarar sen att exakt årtal eller datum inte är säkert. Tiden då Ali föddes använde man inte årtal och datum utan man hängde upp tid och historia på olika viktiga händelser. Ali föddes in i en stor musikerfamilj, en så kallad jalifamilj. Hans modersmål är mandinka, som är ett av de största språket i Gambia. Ali är koramästare och reser mycket i världen och spelar och berättar historier. Han är ofta i Sverige och åker runt och undervisar på olika skolor runt om i landet. Hemma i Gambia undervisar han också på sin musikskola.

Vad har den traditionella musiken Ali spelar för funktion?

Ali berättar att alla sånger, all musik han spelar bär en berättelse från historien. Alla viktiga skeenden i historien gjorde man en melodi till så att historien ska bevaras och för att folk ska minnas vad som skett när de hör melodin. ”Vi berör människors själar så de gråter. De blir stolta över vilka de är. Det är en sådan styrka i sångerna och historien, i budskapet som dessa sånger bär”, säger Ali när han berättar om hur han upplever att den traditionella musiken kan påverka folket.

Varför startade Ali sin musikskola?

Anledningen till detta var att Ali hade en vision om att alla som ville lära sig att spela musik skulle få det. Detta var revolutionerande då Ali gick emot samhällets regler. Det hade länge varit förbjudet att för icke jalis att röra ett instrument. Ali ville se en ändring av dessa regler som han ansåg var gammalmodiga och orättvisa. Han startade sin musikskola för han ville ge barn och ungdomar möjlighet att ta del av sin musiktradition och lära sig spela traditionella instrument. Denna typ av skola är unikt för Gambia och i de vanliga skolorna finns väldigt lite undervisning av traditionell gambisk musik. Ali har under flera år kämpat för att få politikerna att införa musik i grundskolorna. Han vill att alla barn ska få ta del av den traditionella musiken.

Vad skulle det kunna tillföra att införa traditionell musik i skolan?

Ali berättar för oss varför han tycker detta är viktigt och vad det skulle kunna tillföra till elevernas skolgång. ”Alla barn i Gambia kan en sång, en dans, en saga som de lärt sig från sina hem. Men idag det finns inte något ställe där de kan visa upp detta. Till följd av att Gambia är en brittisk koloni så sjunger de i skolorna nästan bara engelska sånger. Men vi har så många vackra sånger själva som barnen kan sjunga och som de känner. Jag tycker det är viktigt att de förstår att de sångerna är lika betydelsefulla som de engelska sångerna. Att deras traditionella sånger har ett värde.” Han menar att ett införande av undervisning av traditionell musik och sagoberättande skulle kunna hjälpa traditionerna att överleva. Ali berättar att många av de pedagoger som undervisar på skolorna i Gambia kommer från andra länder som t.ex. Nigeria och Sierra Leone. Detta betyder att de inte

kan de gambiska språken och att de ännu mindre kan något om deras traditioner, sånger, musik och danser.

Kan musik tillföra något mer i skolan utöver bevarandet av traditionerna?

Ali menar att musik skulle kunna minska distansen mellan pedagog och elev och även distansen mellan elev och elev. ”Musiken är väldigt viktig för oss afrikaner. Musiken och rytmen får vi från våra mödrar när vi är små. Om du snabbt vill samla en grupp med människor så är det bara att börja spela på trummorna och folk kommer att samlas och dansa tillsammans. Musik och dans är väldigt viktigt för oss när det gäller att skapa samhörighet.” Ali menar att musik på detta sätt skulle kunna skapa närmare kontakt mellan eleverna i skolan. Eleverna kommer från olika folkslag och pratar olika språk, men genom musiken skulle man kunna skapa en närmre kontakt och de skulle också kunna lära sig varandras traditioner. Han menar att det är viktigt att man hittar metoder som gör att distansen minskas mellan elever på skolorna.

Ali poängterar också vikten av att minska distansen mellan pedagog och elev:

När Ali skulle ”utbilda” sig till jali fick han gå hos flera olika mästare för att lära sig. Han kallar sin tid som lärling som ett slags slaveri. Det var en stor distans mellan pedagog och elev och han måste bli undervisad i flera år innan han fick lov att äga sin egen kora. Detta system är något som Ali har brutit mot och han tycker det är bra att det nuförtiden är öppet för alla som vill lära sig ett instrument och bli musiker. Distansen mellan pedagog och elev som han själv har upplevt är något som han har brutit mot också och han säger att när han själv undervisar så är det viktigt att han är jämlik med sina elever.

Hur menar då Ali att denna distans kan brytas?

Ali berättar om de erfarenheter han har själv som pedagog och om hur han upplever att musiken och sagoberättandet ger honom möjlighet att komma nära sina elever och minska distansen till dem. Dels handlar det om att musik och sagor är något som kan beröra människors känslor. Ali menar att det är viktigt att som pedagog kunna visa att man har känslor, att man är människa, att man inte behöver vara så allvarlig hela tiden. Det kan skapa en bättre kontakt och närhet med eleverna. Denna kontakt tycker Ali är viktig för barns lärande. En annan aspekt är att när man som pedagog *gör* något, som tex spelar ett instrument eller dansar så väcker det nyfikenhet hos eleverna att själva vilja prova. ”Barn blir stolta när de kan *göra* något. Om barnet bara kan *säga* något så betyder det inte lika mycket som om det kan *göra* något.

Ali menar att man inte kan tvinga elever till att samspela utan man måste hitta aktiviteter där detta kan ske. Bra aktiviteter för detta är till exempel att musicera tillsammans. ”En pedagog bör vara flexibel och ha talang för att kunna skapa kontakt med eleverna. Denna

talang kan inte bara handla om att prata utan måste vara något som till exempel musik där både pedagog och elev kan vara delaktiga”. ”Om ett barn ser att en pedagog vågar göra något så vågar också barnet”.

Ali avslutar med att ge ett exempel på hur musiken kan ha en social funktion:

Ali berättar ett exempel på en pojke från hans by som brukade komma till hans skola. Men han satt alltid bara själv och läste i sina böcker. Han var en blyg pojke som inte umgicks så mycket med de andra. Men så frågade Ali om han inte ville prova att spela kora med honom och de andra. Detta gjorde han och genom att han började musicera tillsammans med andra så upplevde Ali att han blev mer social och blev en del av gemenskapen.

Intervju med Ebi

Ebi är Alis 23-åriga son och liksom Ali föddes Ebi in i en jalifamilj. Ebi är också musiker och koraspelare och spelar mycket på traditionella tillställningar, såsom dop och bröllop. Han har gått i skolan i 16 år, från förskola till högstadie. Utöver den vanliga skolan har han också varit elev på Alis musikskola.

Hur ser Ebi på musikens betydelse?

Ebi berättar att han känner sig mycket stolt över att vara musiker och att det tillför mycket i hans liv. ”Musik öppnar dina ögon. Musik handlar om kärlek, om kultur och om våra själar. Musik gör dig lycklig och det ger dig liv.” Ebi menar att musik kan föra samman människor från olika kulturer på ett unikt sätt eftersom musik är ett universellt språk där man inte behöver kunna samma ord för att mötas. För Ebi själv säger han att kora-musiken finns i hans blod och att han har en stark känsla av att han måste spela för att må bra.

Vad fanns det för musikinslag under Ebis skolgång och vad tycker han att musik kan tillföra i undervisningen?

Ebi berättar att under hans skolgång var det främst i förskolan som det fanns musikinslag. I grundskolan sjöng de bara en gång i veckan och det var framförallt engelska sånger. Han tycker att det är viktigt att ha musik i skolan. ”När barnen går i förskolan måste man underhålla dem och sjunga med dem så att de kan få en lust att vilja lära sig mer om livet”. Ebi menar också att en bra funktion med att ha musik i skolan är att eleverna då blir vana vid sin pedagog och att klimatet kan bli lite mindre strängt och så att eleverna inte ska vara så rädda för sin pedagog. Ebi tycker att man borde införa musikundervisning i skolorna och att man då lär sig sin traditionella musik för att förstå sin egen historia och sitt land. ”Musik gör din hjärna uppfriskad på nytt”.

Vad tycker då Ebi att pedagogen ska ha för roll?

När det gäller hur en bra pedagog bör vara menar Ebi att han måste ha tålmod och inte stressa. ”Om man är stressad är man inte till någon nytta för eleverna, då blir de bara rädda.” Ebi har haft sin egen far som pedagog och han menar att han har bra tålmod med sina elever. Han menar också att det är bra att få barnen att skratta och att berätta historier för dem. Se till så att eleverna blir vana vid sin pedagog så bra som möjligt.

5.2.2 Familj 2

Här redovisas observationer av hemmiljön i Familj 2.

Observation Familj 2

Hemma hos Familj 2 bor de tillsammans i ett stort hus. Huset är lite modernare än hos Familj 1. Här finns rinnande vatten och elektricitet när allt fungerar som det ska. Även här bor tre generationer. Alla barn går i skolan på vardagarna. Vissa av Mums barn har ett jobb att gå till om dagarna och andra arbetar i hemmet med att tvätta, laga mat och städa. Två av sönerna är musiker och trumpedagog och en son är konstnär. Det är ofta mycket folk i huset. Döttrar och barnbarn till Mum som inte bor i huset är ofta på besök för att umgås, äta och titta på tv. Även i denna familj upplever vi att barnen har lägre status än de äldre. När något ska göras eller hämtas så kallar man på barnen som får hjälpa till med det som behövs.

Hos Familj 2 får vi också ta del av estetiska uttrycksmedel och får se prov på vilken funktion de har.

När vi bor hos familjen får vi tillfälle att dansa och spela djembe tillsammans med Abo som är musiker och trumpedagog. Tillsammans med hans kollega och en danspedagog får vi lära oss traditionella melodier, rytmer, sånger och danser. Sång, musik och dans hänger starkt ihop som en helhet. Rörelserna i dansen är kraftfulla och stora och gestaltar handlingar och händelser.

Abo berättar att när de har musiklektioner så samlas det många nyfikna barn på gården. Barnen lockas av trummorna och musiken. Abo har känt danspedagogen Mira, 20 år, sedan hon var liten. Hon är uppvuxen i huset bredvid och när hon var liten brukande hon klättra över muren för hon var så nyfiken på trummorna och musiken. Varje dag efter skolan kom hon förbi och dansade och nu har hon blivit en av dansarna vid Abos föreställningar och undervisar också tillsammans med honom.

5.2.3 Förskola 1

Nu lämnar vi hemmiljöerna och besöker istället skolor för att ta reda på hur man arbetar där och hur estetiska uttrycksmedel används. Avsnittet börjar med observationer och intervju på Förskola 1.

Observation Förskola 1

Förskola 1 delar hus med en kristen kyrka. När vi kommer dit på måndagen är det bara en stor tom sal med ett litet altare. Pedagogerna bär fram skärmar och skapar fyra små rum i den stora salen. Innan lektionerna börjar samlar Maria barnen runt oss och så säger hon till Ima "Högt och tydligt, berätta nu vad du har lärt dig". Ima ombeds att räkna upp bokstäverna, veckodagarna, siffrorna. Vi känner Ima sen tidigare, hon är släkt med Familj 2, och vi märker att hon inte känner sig bekväm där hon står och måste rabbla upp allt hon lärt sig. Det är många barn som springer runt i salen innan lektionerna ska börja. Pedagogerna försöker få styr på dem genom att fösa dem mot gården där morgonsamlingen ska vara. Ett par flickor slåss men det är ingen vuxen som ingriper.

Vi följer lektionerna i en förskoleklass, nivå 1 där Maria är pedagog. Ca 40 elever är det i klassen. Ljudvolymen är väldigt hög eftersom endast små skärmar skiljer de tre klasserna åt. Lektionen startar med ett högt tempo direkt. Maria använder en stark, genomträngande stämma. Hela lektionen känns lite som en fotbollsmatch där Maria är hejarklacksledaren och eleverna ingår i hejarklacken. Nästan allt som sägs har en rytm och puls. "What day is it today?" "Today is Monday!" "What day is it today?" "Today is Monday!" "How do we spell Monday?" "M O N D A Y , Monday!" osv. Maria ber barnen att stava de olika veckodagarna och hon ber dem att prata högt och tydligt. Maria ställer frågor och barnen svarar i kör. Frågor och svar upprepas minst tre gånger. När de svarar rätt säger Maria "Clap for your self!"

Orden och meningarna sägs på ett väldigt melodiskt, rytmiskt sätt och detta återkommer hela tiden.

Efter stavning kommer de in på räkning. På liknande sätt går de igenom tal och räknar tal. Frågor ställs av Maria i rytmisk hejarklackston och barnen svarar i kör. Vissa av barnen verkar vara exalterade av att vara med i "hejarklacken" medan andra verkar mer frånvarande, de hänger mest med av bara farten. Så ber Maria några elever att komma fram till tavlan och visa var på talraden olika tal finns. Om de gör rätt så klappar de andra eleverna. Om de gör fel berättar Maria det rätta svaret och säger förmanande "Now, remember this so next time you can do it right.". Lektionen håller på länge och många av eleverna börjar tappa koncentrationen. "You are in school to listen, so do that now!", säger Maria.

Sången är ett uttrycksmedel som Maria använder mycket i undervisningen.

Frågor- och svarmetoden varvas med att de sjunger sånger tillsammans. Sångerna har Maria ofta hittat på själv och de handlar om de saker som de pratar om på lektionerna. Exempelvis sånger där barnen räknar olika saker, sånger om veckodagarna, sånger om färger och sånger om kroppsdelar. De sjunger en sång om vad man ska göra under en dag; borsta tänderna, städa sitt rum, gå i skolan, laga mat.

Ges det tillfälle för barnen att vara medskapande?

Vi observerar att det inte finns mycket utrymme för fantasi och lekfullhet på lektionerna. Endast vid ett tillfälle får barnen fantisera iväg ett tag. Det är när Maria frågar hur många huvuden de har. "I have three" säger en elev och de andra fortsätter med att säga att de har tio, hundra, fem etc. Men sen säger Maria att "Everybody has one head. We only have one head. How many heads do you have?" "One head!" "How many heads do you have?" "One head!". "Good, clap for your self!".

Innan sista lektionen börjar så är det tid för en sovpaus. Barnen får då luta sig ner över träborden och sova i tio minuter. Vi får sedan se prov på vilken funktion sagoberättandet har i Marias undervisning.

Sista lektionen ska de ha sagoberättande och moralundervisning. Maria tar fram en sagobok som heter "A perfect day for doing nothing" Sagan handlar om en pojke, Percy, som har en ledig dag då han bestämmer sig för att ha en picknick på ängen. Det kommer en massa djur till honom och han ger dem av sin mat. När Maria har berättat vad sagan heter säger hon bestämt till barnen. "No day is a perfect day for doing nothing!". Detta upprepar hon flera gånger innan hon fortsätter. Efter varje mening ställer hon sen frågor och säger uppmaningar till barnen. "What's the boys name?" "What did the boy do?" "Do you want to be like Percy?" "Do you want to feed the animals?" "You have to be nice to the animals!" "The animals are our friends!" "Clap for Percy!"

Efter "sagostunden" har de moralundervisning. Maria ställer frågor till barnen och berättar vad man bör och inte bör göra. "What do you say to your mum and dad when you wake up?" "Are you in school to fight?" "You shall pee at the toilet not in the classroom!" "After school you shall go home to your own compound, not someone else's!"

Intervju med Maria

Maria berättar för oss att hon har en stor passion för att jobba med barn och att hon känner ett kall att arbeta som pedagog för att kunna göra skillnad och påverka barnen. Maria tycker att hon har en viktig uppgift som pedagog att hjälpa barnen att utveckla sina

färdigheter och att lära dem om god moral. Hon menar att det är många föräldrar som inte har så mycket tid för sina barn och att hennes uppgift blir att både vara som en extra förälder och en pedagog som hjälper barnen att bli ansvarstagande individer.

Vad har Maria för syfte med att använda sång och rim i undervisningen?

Maria anser att leken det bästa sättet för barn att lära sig på och berättar för oss på vilket sätt hon gör undervisningen lekfull. ”Man kan inte bara prata och prata, så vi använder oss av sånger och rim. Barnen lär sig snabbt genom att sjunga och rimma. Det måste vara action.” Maria använder sig av sång och rim i alla ämnen och menar att barnen lär sig bättre och kommer ihåg bättre om de får sjunga. ”Och så kommer de ihåg sångerna och kan sjunga där hemma och visa för sina föräldrar att de har lärt sig något i skolan”. Men ju äldre barnen blir desto mindre sjunger de på lektionerna. När barnen kommer upp till nivå 3, då de är 5-6 år gamla så gäller det att förbereda barnen inför grundskolan och då lär de sig inte längre så mycket via rim och sång. Maria menar att de yngsta barnen, tre-fyra år, har svårt att koncentrera sig och att det är en anledning till att de sjunger och rimmar mer med de yngre än de äldre.

Finns det tillfälle för barnen att uttrycka sig på sitt modersmål i förskolan?

De pratar bara engelska i undervisningen och Maria menar att föräldrarna inte skickar barnen till skolan för att de ska prata wolof utan för att de ska lära sig engelska. ”Det är viktigt att vi tvingar barnen att prata engelska i skolan. Jag ser till så att de snabbt lär sig hälsningsfraser på engelska”. Alla barnen i skolan kan wolof men Maria som kommer från Sierra Leone kan inte något av Gambias traditionella språk.

Maria säger att de i skolan ibland sjunger traditionella sånger som de har lärt sig hemma men att de framförallt sjunger sånger på engelska.

Vad gäller sagoberättande så berättar Maria att hon brukar berätta sagor för barnen. Det är sagor som ska lära barnen om god moral.

5.2.4 Förskola 2

Här följer observationer och intervjuer från Förskola 2

Observation Förskola 2

Vi besöker under en dag en förskola som ligger på en liten gård mitt bland bostadshusen. Ett skjul där väggarna är gjorda av plåtskivor är indelat i två olika klassrum. Ett för nivå ett och ett för nivå två. Eleverna på förskolan kommer på morgonen mellan åtta och nio. Klockan nio är alla på plats för då börjar den första lektionen. Undervisningen pågår sedan från nio till elva. Klockan elva har de en timmes lunchrast. De flesta har med sig

matpaket till skolan. De äter på gården och sen finns det tid för att leka. Klockan tolv samlas de igen för en timmes undervisning innan dagen är slut.

När vi kommer dit samlas alla barnen i ett av rummen. 70 elever trängs vid träbänkarna i ett litet rum och pedagogen står längst fram och talar till barnen med hög och bestämd stämma. De sjunger Gambias nationalsång, på engelska, tillsammans. ”For the Gambia, our homeland, we strive and work and pray that all may live in unity, freedom and peace each day...” Alla elever sjunger starkt och inlevelserikt. Deras stämmor är starka, nästan skrikiga, och studsar mot plåtväggarna så vi får sätta papper i öronen. Sedan fortsätter de att sjunga sånger på engelska tillsammans innan de delas upp i två grupper. ”One little flower, one little bee. One little blue bird, high in the tree...” och ”Five little monkeys jumping on the bed. One fell off and bumped his head. ”

Även på denna förskola utgör sång, rim och ramsor en stor del av undervisningen. Utöver dessa uttrycksmedel ser vi även på denna förskola hur de använder sitt kroppsspråk och rörelser.

Efter den gemensamma samlingen har de yngsta eleverna en lektion där de får lära sig korta, lätta ord på engelska ”Yes-No, Upp-Down, You-Me”. Lektionen pågår i 45 minuter och har ett högt tempo där pedagogen påminner om en hejarklacksledare som hela tiden säger före och eleverna härmar efter i kör. ”What is No?”, frågar pedagogen och eleverna svarar i kör ”No is No!”. Fråga och svar upprepas flera gånger och eleverna skakar samtidigt på huvudena för att visa med kroppen vad ”No” betyder. Sen avslutar pedagogen med att säga ”Good work, clap for your self!” och eleverna klappar tillsammans en bestämd rytm. De fortsätter på liknande sätt med de andra orden. Pedagogen frågar, eleverna svarar och gör samtidigt en rörelse med kroppen till orden. Vissa av eleverna ser väldigt koncentrerade ut och verkar förstå vad de ska göra medan andra står och ser lite frånvarande ut och tittar på kompiserna för att försöka härma och hänga med.

När de gått genom alla ord för dagen sjunger de sånger på engelska tillsammans och gör rörelser till. ”The tiger has a big head and a long neck”, sjunger de och gör rörelser till. Den ena sången avlöser den andra i rask fart och innan lektionen är slut avslutar de med att sjunga ”Goodbye teacher, see you tomorrow, thank you for today, today was a good day”.

De äldre eleverna har sina lektioner med en annan pedagog. Även här går allt i ett raskt tempo där pedagogen intar en ledarroll som har kontroll över lektionerna och styr eleverna med sina hejarklackslänkande ramsor.

De äldsta eleverna övar på alfabetet och pedagogen har en låda med papperslappar på alla

bokstäver. Pedagogen tar upp en i taget och visar för klassen sen sjunger hon före och eleverna sjunger efter. ”A for Apple”- ”A for Apple” ”B for Ball” - ”B for Ball”. Sen går de igenom veckodagarna på liknande sätt. Pedagogen säger före med hög och bestämd röst och eleverna svarar i kör. På svarta tavlan har pedagogen skrivit upp siffrorna 1-5 i en kolumn och mitt emot skrivit ett, två, tre, fyra, fem. Barnen ska visa genom att dra ett sträck mellan siffra och ord vilken siffra som hör ihop med vilket ord. De får gå fram en i taget och dra ett sträck med fingret och om de gör rätt säger pedagogen. ”Good work, clap for her” Och eleverna klappar.

Intervju med förskolpedagoger på Förskola 2

Vilka mål har pedagogerna med sin undervisning?

Vad som ska undervisas på förskolan är bestämt av Gambian College for education. Pedagogerna måste göra upp en noggrann plan på när och hur de ska undervisa i de olika ämnena. Det viktigaste i början är att barnen lär sig det engelska språket. De har lektioner i ljudning, alfabetsinlärning och stavning av enklare ord. På schemat ska det även finnas matte där barnen ska kunna identifiera siffror och kunna räkna enklare addition och subtraktion. På den här förskolan har de även undervisning i arabiska. På förskolan undervisar de i något de kallar miljöundervisning. Eleverna ska lära sig hur de tar hand om sig själv, tvättar sig, äter rätt, och hur man tar hand om sitt hem, städar huset där hemma etc. Till detta tillkommer även moralundervisning där eleverna ska lära sig att uppföra sig på ett korrekt sätt och bli ansvarstagande.

I vilket syfte använder ni musik och rörelse i undervisningen?

Pedagogerna berättar att den metod de tycker är bäst för barnens inlärning är att använda sig av sånger och rim. Alla metoder som förbundna med musik är bra metoder. De menar att barnen tycker att det blir roligt och enkelt då. ”Om man bara använder svarta tavlan så blir det för svårt för barnen att förstå” ”Barnen tycker att det som är roligast på förskolan är att få sjunga och rimma”

Finns det tillfälle för barnen att uttrycka sig på sitt modersmål i förskolan?

Eftersom ett av de största syftena med undervisningen på skolan är att lära barnen engelska så sjunger de huvudsakligen engelska sånger med barnen. Det är framförallt sånger som t.ex. *Ba ba black sheep*. Sånger som kommit från Storbritannien. Men de menar att barnen även sjunger sånger på deras egna hemspråk ibland. Då översätter pedagogerna oftast de till engelska också så att de får lära sig hur deras egna låtar går på engelska.

Vi frågar pedagogerna på vilket sätt den gambiska kulturen är en del av skolan och undervisningen. De menar att det är en del av skolan eftersom barnen får lära sig om Gambias historia.

Pedagogerna berättar att de brukar berätta sagor för barnen. Ofta berättar de traditionella gambiska sagor som oftast handlar om djur och har ett moraliskt budskap.

5.2.5 Högstadieskola

På samma gata som Förskola 2 ligger en grundskola och där besöker vi en högstadielklass för att se hur deras undervisning går till och om de även här använder sig av estetiska uttrycksmedel. Efter observationen följer en intervju med Buba, pedagog på skolan.

Observation Högstadieskola

I klassrummet finns ca 60 elever iklädda skoluniform. Tjejerna har lila kjolar och vita blusar och killarna har lila knälånga shorts och vita skjortor. De trängs tre och tre i små träbänkar. De flesta har anteckningsblock och penna med sig men inte alla. Utanför hörs rop och skrik från skolgården.

Pedagogen, Buba, står längst fram vid svarta tavlan. Han talar med hög röst men det är svårt att höra ordentligt vad han säger för det är mycket väsen från korridoren och skolgården utanför. Undervisningen sker på engelska och denna lektion har de jordbrukslära på schemat. Buba står längst fram i klassrummet, vid svarta tavlan och berättar fritt om jord och organismer. Sedan ber han eleverna att säga efter honom. ”We are organic!” Eleverna svarar lite förstrött och mumlande i kör. ”We are organic!” Buba upprepar och eleverna säger efter i kör. Sen avslutar han med ”Any questions on that?” Ingen svarar så han upprepar frågan och eleverna mumlar fram ett nej. Så fortsätter lektionen med att pedagogen föreläser och eleverna sitter i sina bänkar. Några antecknar lite men de flesta ser ut att sitta och tänka på annat och sitter och knuffar på sina kompisar. Då och då ber han eleverna upprepa något som han säger eller så ställer han frågor som eleverna uppmanas svara i kör på.

Intervju med Buba

Hur är förekomsten av musik på skolan?

Samhällsvetenskap, matematik, engelska och naturvetenskap är huvudämnena på skolan. Det förekommer i stort sätt ingen musikundervisning. På fredagarna sjunger eleverna engelska sånger på morgonsamlingen. Det är det enda musikinslaget. ”Det finns inte tid för musik. Eleverna ska hinna lära sig så mycket så det är inget som vi har tid med eller prioriterar.”

Buba berättar att han tycker det kan vara svårt att vara pedagog. ”Det är inte lätt att kontrollera en så stor klass med elever som har olika bakgrund, olika traditioner.” Han menar att en bra pedagog måste ha tålamod och måste kunna vara rolig. Man måste även uppföra sig ordentligt och korrekt för om man inte gör det så kommer inte heller ens elever att göra det. ”Man måste älska sitt yrke och ha ett intresse i det ämne man undervisar i”. Buba upplever att han inte kan undervisa på det sätt han helst skulle önska. ”Vi har inte då faciliteter och läromedel som vi skulle behöva. Det finns inte resurser för det. Och klassrummen och utrymmena på skolan är alldeles för små och elevantalet för stort i varje klass.”

Han tror att eleverna skulle kunna lära sig mer och bättre om de hade tillgång till olika material och läromedel som gjorde att de skulle kunna lära sig genom att göra saker själva, med sina händer. ”Men det går bra ändå. Det gäller bara att kunna disciplinera eleverna så att de sitter stilla och tysta i klassrummet så att undervisning kan bedrivas”.

Observation på skolgården

Vi befinner oss nu på skolgården på högstadieskolan och här observerar vi hur barnen använder sång och dans i sin lek.

Det är lunchtid och gården är full av barn i blandade åldrar. Barn från förskolan bredvid är också där. De hoppar rep, sjunger, dansar och skrattar. Framför oss står åtta barn i en stor ring. De är fem flickor och tre pojkar. Det är en sånglek där alla rytmiskt ska stava sitt namn. Den som ska stava säger en bokstav i taget och de andra upprepar bokstaven två gånger efter. Sången går såhär:

”Hey everybody, spell your name!”

Abby: A

Alla: A, A

Abby: B

Alla: B, B

Abby: B

Alla: B, B

Abby: Y

Alla: Y, Y

Sen fortsätter man med nästa person i ringen. När någon har svårt att stava så hjälper de andra till.

När de sjungit klart namnsången så sjunger de en annan sång. Abby ställer sig i mitten av ringen och dansar när de andra sjunger. Sången är på engelska och handlar om att vi människor skall känna oss fria och kunna flyga som fåglar, simma i havet som fiskar och dansa. Alla sjunger och klappar för Abby som gör en solodans i mitten av ringen. När versen är klar pekar Abby på någon annan som får gå in i ringen och så börjar sången från början igen. Abby och de andra verkar älska uppmärksamheten de får när de står i ringen och alla andra klappar takten till dansen. När någon gör en lustig solodans tjuvar de av skratt. Alla verkar tycka det är roligt att dansa och få stå i mitten och göra solo. Efter ett tag ringer klockan och alla barn rusar åt olika håll till sina lektioner.

5.2.6 Skola för synskadade

Vår sista observation gör vi på en Skola för synskadade barn, på en musiklektion med elever i åldrarna sju till tretton år. Här intervjuar vi Pa, musikpedagog.

Observation Skola för synskadade, musiklektion

I klassrummet sitter ca 25 elever på stolar längs med väggen och runt ett bord i mitten av klassrummet. Pedagogen, Pa, ber eleverna att vara duktiga och samarbeta idag när de har besök från Sverige. Sedan börjar han med att repetera vad de lärde sig förra veckan. Eleverna verkar ha svårt för att koncentrera sig när han pratar. Några sitter och knuffar på varandra och andra halvligger på stolarna och bordet.

Så plockar Pa fram en låda med bjällerinstrument och börjar dela ut till eleverna. Så fort de får ett instrument i handen börjar de spela och fast pedagogen ber dem flera gånger att vänta med att spela så fortsätter de. Sen räknar Pa in de tillsammans och de sjunger och spelar en sång. Nu är alla barnen fokuserade och de ser glada ut. Det svänger ordentligt när de spelar. De sitter på stolarna och spelar, sjunger och rör sig i takt till musiken. In i klassrummet kommer en kille som är försenad till lektionen och pedagogen avbryter sången och säger argt till honom ”Next time, it will be a big problem for you.”

Efter spelstunden fortsätter pedagogen att prata om hymner. Han talar till eleverna som om han vore en föreläsare som pratade inför en stor publik. Hans röst är stark, bestämd och auktoritär. Vid ett tillfälle riktar han sig mot oss för att förklara något om deras lokala hymner. När han pratar med oss är hans röst annorlunda, som om han pratade med jämlikar. Så fort han börjar prata till eleverna igen blir hans röst åter auktoritär.

Pedagogen pratar oavbrutet i ca 20 minuter. Barnen är okoncentrerade och några har somnat där de sitter. När pedagogen märker att de inte lyssnar går han förbi och slår de lätt med handflatan. Ibland ställer han några frågor men barnen svarar inte och då svarar han själv på frågorna. Sedan är det dags att sjunga igen. De ska sjunga en lokal sång på

wolof. Först sjunger pedagogen sången och sen ber han eleverna sjunga själva och klappa till. Sen lägger de till rörelser till sången. Nu är eleverna åter fokuserade och alla sjunger, klappar och dansar och efter ett tag blir så exalterade så att pedagogen tycker att det blir för mycket och han ber de att sluta. Igen fortsätter han att föreläsa. Denna gången om ett krig som skedde i Gambia för längesedan och om en sång som skrevs för att minnas händelserna. Koncentrationen hos eleverna är nu helt borta och de börjar småprata med varandra. Pedagogen frågar ”What is your problem?” sen höjer han rösten och fortsätter sin föreläsning.

Under lektionen lägger vi märke till att eleverna är väldigt engagerade och fokuserade när de får spela, sjunga och dansa. Koncentrationen och närvaron verkar betydligt mindre när Pa ”föreläser” för dem.

Intervju med Pa

Vad finns det för syfte med musikundervisningen?

Pa nämner tre saker som han tycker är det viktigaste med att ha musik i undervisningen. Att eleverna får en känsla för vad musik och komposition är och att eleverna lär känna sin kultur. Det ger också eleverna en möjlighet att utvecklas till musiker och ha det som yrke om de inte kan eller vill jobba med mer akademiska yrken. Pa menar att musikundervisningen är till hjälp för elevernas inläring även vad gäller andra skolämnen. ”Musik inkluderar språk. Den takt som finns i musiken finns i rim och i poesi, i stavelser”.

Som vi fått reda på tidigare är musik i grundskolan inget som normalt finns på schemat och när vi frågar Pa vad han tycker att de går miste om som inte har någon musikundervisning säger han ” Att alltid koncentrera sig på något, tex. när man sitter och skriver och skriver eller räknar och räknar kan vara jobbigt för sinnet. Musik är som underhållning för sinnet och det lättar spänningen. Ditt sinne får ändras till en annan dimension och det lättare på spänningen.

Hur ska en bra pedagog vara?

När Pa berättar om hur han ser på rollen som pedagog säger han att ”en bra pedagog är någon som är bäst på det han gör och som kan leverera så bra som möjligt”. Han tycker att man måste ha tålamod för många av barnen är inte lätta att ha och göra med. Han säger att han ibland måste hota barnen och ibland slår han till dem lätt. Detta för att skapa ett klimat där eleverna kan lyssna så att de kan förstå vad han vill lära dem. Pa säger att man måste anpassa sig till barnen och förklara saker på ett sätt och en nivå så att de förstår. Att barnen på hans lektioner ibland är okoncentrerade och har svårt för att lyssna säger han beror på att de är så många och att de är i olika åldrar.

Vad gäller förekomsten av sånger och inslag från barnens hemkulturer så nämner Pa att de var fjärde vecka har lektioner då eleverna får bestämma vad de ska göra. Då väljer de ofta att få sjunga sånger de kan hemifrån och lär ut dem till sina klasskamrater. Förutom det så tycker eleverna att det roligaste med musikundervisningen är när de får spela på olika instrument. ”Då är det svårt att kontrollera dem. De vill bara lära sig mer och mer.”, säger Pa.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuterar vi de resultat vi kommit fram till, i förhållande till genomgången litteratur och egna erfarenheter från verksamhetsförlagd utbildning. Vi diskuterar också metod, didaktiska konsekvenser samt ger förslag på fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Vi har genom vår studie fått ta del av en rad olika estetiska uttrycksmedel i både hem och skola. Vi har sett en stor skillnad på hur musik, sagoberättande och drama används i hemmiljön i jämförelse med skolan. Vi har delat upp diskussionen i tre avsnitt. I det första avsnittet behandlas hur estetiska uttrycksmedel används, och vilken funktion de fyller, i hemmiljön. I det andra avsnittet behandlas hur estetiska uttrycksmedel används i skolan, vilken funktion de fyller och pedagogernas syfte med det. I tredje avsnittet behandlas hur traditionella, estetiska uttrycksmedel kan bidra till lärandet i den formella undervisningen.

1. Hur och i vilket syfte använder man sig av estetiska uttrycksmedel i den informella lärandemiljön? Vilken funktion fyller de?

Väcker känslor och skapar gemenskap

Ali uttrycker att musiken är viktig för folket i Gambia. Ända från födseln möts barn av musik, sång, dans och rytm i sin vardag och i sina hemmiljöer. Vi har observerat och fått höra att barnen dras till musik och att där det finns musik samlas det människor. I den hemmiljö vi observerat får musiken och dansen en funktion att samla människor och att skapa samhörighet. Ali och Ebi uttrycker att de olika folkslagen i Gambia får en naturlig samlingspunkt via musiken och att musiken är ett universellt språk som kan föra samman människor från olika kulturer. Musiken är en naturlig del av vardagen och vi upplever att den skapar en skön stämning och en ro. Musiken väver samman människor, känslor och vardag. Jederlund (2002) poängterar att musikkultur och musikupplevelser är viktiga vid identitetsskapande och kan skapa positiva möten över kulturgränser. Bjørkvold (2005)

menar att musik, spontansång och skapande är komponenter som har stor betydelse för strukturen i barns tillvaro.

Vi har egna erfarenheter från vår verksamhetsförlagda utbildning att vi användning av musik uppstår en direkthet och kontakt människor emellan. Vi har erfarit att musik är en stark komponent i barns värld och att många barn tycker om att musicera och upplever en glädje i samband med musik.

Ebi uttrycker att musik har en funktion att öppna människor ögon och att det handlar om kärlek, kultur och våra själar. Det ger lycka och liv. Ebi måste spela för att må bra, för musiken finns i hans blod. Bjørkvold (1993) menar att vi människor redan i magen tillägnar oss ett musiskt modersmål. Detta modersmål ger ett varaktigt intryck hos fostret och det är viktigt att vi inte tappar detta grundläggande språk.

Gestaltande uttrycksformer har en förmåga att tränga rakt in i våra kroppar och skapa upplevelser. Vi har båda erfarenhet av att känna en stark drivkraft att få uttrycka oss estetiskt. Vi tror att alla människor bär ett behov av att skapa och uttrycka sig. Därför anser vi att vi borde ta tillvara på människors olika drivkrafter.

Samspel

I de hemmiljöer vi har observerat blir musicerandet och dansandet en arena för samspel och kommunikation. Det blir en mötespunkt för människor i alla åldrar. Vi upplever att alla får komma till uttryck och spela och dansa utifrån sin egen förmåga. Man lär av varandra och tar hjälp av de som kan mer än en själv. Dysthe (2003) beskriver, utifrån ett sociokulturellt perspektiv, att vi lär just i ett sådant samspel med andra och i autentiska situationer. En miljö där barn aktivt deltar skapar goda möjligheter för den kommunikation som är viktig för lärandet.

Att skapa en miljö där alla kan mötas och delta aktivt tror vi är grunden för meningsfullt lärande. Läroplanen (Lgr11) poängterar att miljön i skolan ska vara så levande som möjligt för att eleverna ska känna trygghet och få lust att lära. Som pedagog kan det därför vara av stor vikt att låta elevers hemmiljöer och vardag få speglas i den pedagogiska verksamheten.

Bjørkvold (2005) beskriver att begrepp som helhet, lek, livsutveckling och fantasi tillhör barndom och barnkultur. Vi har sett i observationer hur musik och dans hänger samman som en helhet och hur det därför skapar en plattform för naturligt samspel, nästan ett slags beroende av varandra.

Även uttrycksmedel som drama och lek är något vi sett prov på där vuxna och barn

samspekar och där olika känslor får komma till uttryck i ett spontant och lustfyllt klimat. I den informella miljön på skolgården som vi gjorde besök på använde sig barnen sång och dans i gemensamhetsskapande lek. Vi såg där ett samspel hos barn i blandade åldrar. De samarbetade, hade roligt, fick uttrycka sig och bli sedda. Vygotskij (1995) poängterar att det är viktigt att låta barn få uttrycka sig utifrån sin inre värld i deras möte med den yttre världen. De bästa sätten för att kunna göra detta är genom lek och skapande.

Traditioner och historia

Den musik som personerna i vår undersökning har spelat och dansat är traditionell gambisk musik. Sångerna och melodierna handlar om landets historia såsom krig, viktiga händelser och om människors öden. I musiken finns en lärandefunktion inbyggd. Historiskt sätt var det jalin's uppgift att via musik och berättelse bevara, föra vidare och göra historien levande och tillgänglig. På det sätt som berättelserna är uppbyggda, genom melodier och repetition är ett syfte att folk lättare ska minnas och lättare ska lära och ta till sig. Sæther (2003, s. 36) beskriver just detta om hur musiken har en lång tradition som medel för utbildning av folket.

Ali menar att den traditionella musiken och sagorna berör människor starkt för den handlar om dem, om deras förfäder, om deras historia. Musiken och sagorna får en funktion att skapa stolthet över och samhörighet med sitt land och sitt folk. En funktion blir att man får något att spegla sig i. Man får spegla sig i en annan människas livsöde och i dennes utmaningar och känslor. Ärnström (2008, s. 9) beskriver hur sagoberättande och estetik vandrar hand i hand med varandra. Sagor är spännande att lyssna på samtidigt som de berättar om historia och händelser. Bettelheim (1976) menar att sagans form med dess spänning, fantasi och magi ligger nära barnets värld.

Vi tror att det finns stor potential att använda oss av de uttryckssätt som den muntliga kulturen har utvecklat, i vår pedagogiska verksamhet i Sverige. Vi ser att historier och berättelser blir levande och lättillgängliga. När vi har använt oss av sagor i undervisning, här i Sverige, har vi upplevt att man snabbt kan skapa en atmosfär där nyfikenhet, spänning och närvaro står i centrum. Sagan blir en arena där barnens fantasi får ta plats. Det är lätt för barnen att spegla sig i personer och djur i berättelser. Vi upplever att sagans form gör det lätt för elever att ta till sig den historia och kunskap som berättelsen förmedlar.

2. Hur och i vilket syfte använder man sig av estetiska uttrycksmedel i den formella lärandemiljön? Vilken funktion fyller de?

Som vi har observerat är estetiska uttrycksmedel en stor del av undervisningen på de förskolor vi har besökt. Men ju högre upp i åldrarna man kommer desto mindre förekommer det musik. Enligt vår undersökning består musikundervisningen i grundskolan i stort sätt bara av musiksamlingen på fredagar när de sjunger engelska sånger. Buba menar att det inte är något man prioriterar och att det rent tidsmässigt inte finns något utrymme. Skolan för synskadade är ett undantag.

Enkel inläring, minneshjälp och lustfyllt lärande

På båda förskolorna som vi har varit på ser vi att sång, rim och rörelse är en stor del av undervisningen. Nästan till allt de ska lära sig använder de sig av rytmiska och melodiska rim och fraser. Något som återkommer är också repetitioner av meningar där pedagogerna och eleverna upprepar frågor och svar flera gånger. På båda förskolorna sjunger man också mycket sånger i undervisnings syfte. De pedagoger vi har träffat är alla överens om att sånger, rim och allt som är förbundet med musik är det absolut bästa sättet för små barn att lära sig på. De menar att det går snabbt för dem att lära sig och jämför med att det skulle vara mycket svårare för barnen om pedagogen skulle ”prata och prata och prata”. Syftet är att barnen ska lära sig kunskaper inom till exempel engelska och matte via musik, sång och rörelse. Pedagogerna menar att barnen minns lättare om de använder sig av dessa metoder och att det också blir lättare för barnen att koncentrera sig. Detta stämmer väl överens med det Hannaford (1997) argumenterar för. Hon menar att inläring sker med hela kroppen och inte bara i huvudet. Hjärnan och kroppen är i ständig kommunikation och det vi gör med kroppen spela stor roll vad gäller inläring. Även Gardner (1994) beskriver vikten av att se till människans olika sätt att lära och att ta hänsyn till det i undervisningen. Musikalisk och kroppslig-kinestetisk är viktiga intelligenser som bör vara en del av den pedagogiska verksamheten.

Att göra något som eleverna tycker är roligt är också ett av syftena med att pedagogerna använder sig av musik, sång och rörelse i undervisningen. På skolan för synskadade ser vi att eleverna tycker mycket om att spela, sjunga och röra sig till musiken. Det skapar ett lustfyllt klimat och barnen uttrycker glädje. Hannaford (1997) menar att ett känslomässigt engagemang är en viktig komponent för lärandet.

När eleverna använder sig av kroppsspråk och rörelse, såsom vi har sett, blir det ett sätt att gestalta orden och deras betydelse. Orden ”sätter sig” i kroppen och detta tror vi kan bidra till en fördjupad förståelse.

Pa uttrycker att musik är ett språk som rymmer samma takt som finns i språket och att det

därför fyller en funktion att ha musikundervisning eftersom det lär elever om takt och känsla för språket. Liksom Pa, menar Jederlund (2002) att genom att arbeta med rytm, sång, rim och ramsor underlättas språkinläringen. Man får en bättre förståelse för språkets uppbyggnad så som pauser, stavelser och betoningar. Eftersom ljud, rytm och rörelse är grundelement hos oss människor (Bjørkvold s. 15) blir det ett bra utgångspunkt för lärandet.

Vi ser en potential i att använda oss av ljud, rytm och rörelse för att främja elevers språkinläring. Detta bör vi ta tillvara på i vår pedagogiska verksamhet i Sverige.

Hejarklacksfunktion och drillning

Maria säger att barn behöver action och att det gäller att hålla igång hela tiden för att få med sig barnen i undervisningen. I detta syfte får sångerna och rimmen ännu en funktion. Pedagogerna på båda förskolorna använder sig av dessa på samma sätt som en hejarklacksledare som genom rytmiska meningar och sånger kan hålla ett högt tempo och få med sig eleverna i en samlad kör. Denna metod får många barn att bli exalterade medan andra blir frånvarande, försvinner och glöms bort i hejarklacken.

”Hejarklacksmetoden” gör att det blir väldigt ledande från pedagogen där han eller hon bestämmer tempo och innehåll. Foster (2002) skriver att ”call-and-response”-metoden kan vara ett effektivt sätt för elever att lära sig. Metoden innefattar ofta rim, rytm, rörelse och sång som kan ha en positiv effekt när det gäller att engagera och motivera elever. Foster menar dock att metoden också kan innebära att pedagogen får ett maktövertag där eleverna starkt affirmerar det hon säger.

Det finns inte mycket utrymme för fantasi och skapande från elevernas håll utan mycket består av upprepande av vad pedagogen säger eller ett svarande i kör på pedagogens ledande frågor. Vi ser att samma mönster återkommer på den högstadieskola vi besöker. Eleverna ombeds att svara i kör och att upprepa information som pedagogen säger. Vygotskij (1995) beskriver att det är viktigt att eleverna får använda sin fantasi och ges utrymme att skapa, men denna aspekt upplever vi uteblir i de förskolor och skolor vi har gjort vår undersökning på. Trots detta ser vi hur ”hejarklacksfunktionen” skapar ett engagemang hos några av eleverna och ger tempo och rörelse till lektionen. Om man använder sig av denna undervisningsmetod bör vi dock vara uppmärksamma på att det är en metod där elever som egna individer blir osynliga och pedagogen lätt kan få ett maktövertag.

Moralundervisning

Vid våra observationer och vid intervjuer i förskolan och skolan uppfattar vi det som att pedagogerna använder sig av sagoberättande i ett moralundervisande syfte. Vi såg att denna ”sagostund” fungerade på samma sätt som de andra lektionerna med mycket frågsvara och ”hejarklacksstämning”. Vi uppfattade det som att det inte lämnades utrymme för fantasi och ”lyssnande” på samma sätt som vi har fått beskrivit vad gäller på vilket sätt man använder sig av sagoberättande i den informella miljön. Det handlar snarare om att pränta in moraliska budskap hos eleverna.

Användandet av sagor i den formella miljön blir motsats till hur sagoberättandet fungerar i den informella miljön och vad Bettelheim (1976) hävdar är viktigt för sagoberättande. Han beskriver att det är viktigt att barnen får möta sagan med hjälp av sin fantasi. Berättaren bör känna till sagan och läsa med en inlevelse. Det är också viktigt att lämna tolkningsföreträdet hos lyssnaren, vilket man gör genom att inte lägga sig i hur barnet uppfattar sagan.

Underhålla och skapa intresse

Både Pa och Ebi menar att musiken kan ha en underhållande funktion. Med detta menar de dels att det skapar ett lustfyllt klimat men också att det blir en underhållning för hjärnan. Spänningar i hjärnan kan släppa och hjärnan kan rensas och få ny energi. Om man blir underhållen, säger Ebi, så kan också lust skapas för att vilja lära sig mer.

Pa menar att musik i skolan kan skapa ett större intresse för musik hos eleverna och att det kanske i sin tur kan leda de till att söka sig till musikeryrket. Hjorts (2001) åsikter överensstämmer med Pas, då hon menar att konstarter måste få plats i skolan eftersom många människors intresse och kompetenser inte uppmärksammas i den traditionella skolan där matematiska och lingvistiska färdigheter dominerar.

3. På vilket sätt kan traditionella, estetiska uttrycksmedel bidra till lärandet i den formella undervisningen?

I detta avsnitt tar vi upp aspekter som kan vara hinder för lärande i skolorna, i vår undersökning. Vi diskuterar hur inhemska estetiska traditioner skulle kunna vara en del av undervisningen och vara till hjälp för lärandet.

Språket

Att eleverna ska lära sig engelska är ett mål som de pedagoger vi träffar uttrycker är det viktigaste i deras skolgång. Undervisningen är nästan uteslutande på engelska och sångerna likaså. Om man ser på den gambiska läroplan (MoBE, 2010, s. 25) så strider det vi har sett mot vad som står där. Där poängteras att de nationella språken är ett viktigt medium för kommunikation och överföring av värderingar och kultur. Det är även viktigt för människors självkänsla och identitet. Att många pedagoger inte ens kommer från Gambia och således inte kan deras språk är något vi tror påverkar barnen mycket. Holm (Bredänge et al., 2001, s. 3) menar att en konsekvens som följd av kolonisationen är att hemspråken fått lägre status i jämförelse med engelskan. Holm understryker att det är utifrån modersmålet människan formar sin identitet och förståelse av världen. Även Dysthe (2003, s. 45) poängterar att språket, ur ett sociokulturellt perspektiv, är det viktigaste redskapet för kommunikation.

Vi har iakttagit en stor skillnad när det gäller elevernas sätt att uttrycka sig och kommunicera, i hem- och skolmiljö. I hemmet där barnet får uttrycka sig på sitt modersmål får de större möjlighet att ta plats och visa vilka de är.

Just att få lov att uttrycka sig på sitt språk och att få uttrycka sig genom musiken som är ett så starkt språk för det gambiska folket är något som Ali poängterar. Han menar att om man skulle införa mer tid för traditionell musik så skulle det ge eleverna möjlighet att få uttrycka sig på det språk som står dem närmast. Ali menar att detta skulle kunna fylla en viktig funktion dels för barnens möjlighet att uttrycka sig och för eleverna att få en känsla för att det de redan kan och vet är av betydelse. Ali berättar för oss att alla barn kan en sång, en dans, en saga hemifrån. I ett sociokulturellt perspektiv lägger man stor vikt vid att se på elever som bärare av viktig kunskap och att skapa möjligheter för dem att i skolan dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper (Dysthe 2003).

I vår undersökning såg vi en stolthet hos barnen när de fick uttrycka sig på sitt eget modersmål och sjunga sina traditionella sånger. Denna stolthet över vad man kan tror vi finns hos varje barn. Vi tror därför att det är viktigt att som pedagog intressera sig för och uppmärksamma det barnen redan kan och att ge det plats i skolan.

Pa uttrycker att när eleverna själva får bestämma på lektionerna så väljer de att sjunga och lära ut sånger på sitt egna språk, som de lärt sig hemma. Bjørkvold (1993) menar att det är barnen och deras kultur som ska fungera som utgångspunkt i skolan, inte tvärtom. Det är viktigt att skolan respekterar och bekräftar barnens sätt att vara. Musik, sång och skapande har stor betydelse för strukturen i barns tillvaro och därför ska ett estetiskt lärosätt genomsyra hela verksamheten.

Historia och traditioner

Ali menar att det postkoloniala inflytande på skolorna och engelskans dominans blir ett hinder när det gäller bevarandet av traditioner och för eleverna att lära sig om sitt lands kultur och historia. Om man skulle införa mer traditionell musik och traditionellt sagoberättande i skolan skulle det kunna hjälpa till att bevara traditionerna och eleverna skulle kunna få en djupare förståelse för sitt land menar Ali. I och med kolonisationen fick de traditionella undervisningsformerna, såsom berättande, poesi och musik, låg status och det västerländska systemet fick utgöra normen. (Bredänge et al. 2001, s. 126). Sæther (2003, s.83) menar att ”det muntliga universitetet” bär kunskaper om folkets historia och identitet som är viktiga för människorna i landet.

Som vi har sett finns det i den muntliga kulturen en stark tradition att förmedla kunskap och historia via musik och berättande. Vi håller med Uddholm (1994, s. 17) som menar att ”ett kulturarv ska vara levande och inte inlåst på museum”.

Auktoritära pedagoger

Vi har i vår undersökning observerat att pedagogerna är auktoritära. Maria tvingar Ima att rabbla vad hon kan och Pa har en auktoritär lärarroll med stark röst och hotar eleverna för att de ska lyssna.

Det finns en tydlig distans mellan pedagog och elev och det är också tydligt att det är pedagogen som kontrollerar lektionerna. Det ges lite tillfälle för eleverna att vara medbestämmande. Kimber och Sandersson (1995, s.76) skriver att om en pedagog är för auktoritär i sin lärarroll kan detta hemma elevernas kreativitet och skapande. Klimatet blir mer strängt och detta kan vara stressande för eleverna vilket kan resultera i sämre resultat och mindre motivation hos eleverna.

Just det här med distansen mellan pedagog och elev är något som Ali har många tankar runt. Hans egna erfarenheter av att distans och auktoritet blir ett hinder för lärande har gjort att han valt ett annorlunda fokus själv där han lägger tyngd vid att skapa en närhet och kontakt med sina elever. Han menar att kontakt är en viktig grund för barns lärande.

Ali menar att musik och sagoberättande skulle kunna minska distansen mellan pedagog och elev. Han menar att dessa uttrycksmedel i grunden handlar om att förmedla känslor och att beröra folks känslor. Ali poängterar att det är viktigt att en pedagog kan visa att han eller hon är en ”hel” människa med känslor för att kunna skapa en bra kontakt med sina elever. Estetiska uttrycksmedel kan vara bra verktyg för pedagoger att göra detta.

Men det kräver att man vågar göra detta, vågar uttrycka sig som pedagog, säger Ali. Även Uddholm (1993) menar att man som pedagog måste utmana sig själv och använda sig av musik, drama och berättande i undervisningen. Detta för att kunna möta barnen i ett för dem starkt kommunikationsmedel.

Ebi menar att om en pedagog istället för att vara så sträng kan få barn att skratta så kan en närmre kontakt skapas. Även han nämner att detta kan ske via musik och berättelser. Jederlund (2002) menar att i ett musikaliskt språkande finns stora möjligheter för lekfullhet och kontaktskapande. Björkvold (2005) poängterar vikten av att man som pedagog bör vara kreativ och delaktig i lek för att kunna entusiasmera och möta barnen.

Aktivering och samspel

Ali tar upp en annan aspekt på vad det skulle kunna tillföra om en pedagog *gör* något i undervisningen, såsom att dansa eller spela. Den vuxne visar då att han kan göra något och det kan inspirera och väcka nyfikenhet hos eleverna att själva vilja göra och prova själva. Ali menar att barn blir stolta när de kan *göra* något och att kunna *såga* något betyder inte lika mycket som att göra något. Även Dysthe (2003) poängterar att lärandet starkt hänger samman med ett "görande" där människor tillägnar sig kunskaper genom aktivitet och handling. Vi har själva erfarenhet av att elever visar en stolthet och engagemang när de får vara aktiva och visa att de kan göra något.

Både Buba och Pa uttrycker att det kan vara svårt att kontrollera klassen där det finns många elever med olika bakgrund och traditioner och i Pas klass även olika åldrar. Ali poängterar att det är viktigt att hitta aktiviteter där samspel mellan eleverna kan ske naturligt istället för att tvinga elever till att samarbeta. Även här ser han potentialer i att låta barnen musicera tillsammans. I hemmiljön har musiken en naturlig gemenskapsfunktion där olika åldrar och folkgrupper snabbt kan mötas och Ali menar att det skulle kunna fylla samma funktion i skolorna. Att införa mer musik och dans i syfte att få ett bättre samspel mellan eleverna. Jederlund (2002) menar också att det finns rika möjligheter med att använda musik i förskolan och skolan för att skapa en bra miljö för kommunikation.

Den funktion vi har sett att estetiska uttrycksmedel kan ha, vad gäller att föra samman folkgrupper och kulturer, är något vi skulle kunna ha stor nytta av i den mångkulturella skolan i Sverige.

6.2 Metoddiskussion

Vi valde att göra en kvalitativ undersökning baserad på samtalsintervjuer och observationer. I förskolorna och skolorna använde vi direktobservationer och i hemmiljön deltagande observation. Vi anser att en kombination av observationer och intervjuer var det bästa att använda för att ta reda hur estetiska uttrycksmedel används i en formell och informell lärandemiljö.

Samtalsintervjuer öppnade möjligheten för oss att ställa följdfrågor till respondenterna, vilket vi ansåg var viktigt. Dels för att intervjuerna gjordes på engelska och dels för att få en djupare förståelse för hur respondenterna tänkte. Att vi var två vid intervjuerna och använde oss utav bandspelare var en fördel för oss. Vi kunde i efterhand lyssna flera gånger på vad respondenterna svarade på frågorna. Detta gjorde så att risken för feltolkningar minskades.

Att göra observationer och med egna ögon se hur estetiska uttrycksmedel används i den formella och informella miljön ger extra tyngd i vårt examensarbete. Ibland är det stor skillnad på vad respondenter säger och hur det är i verkligheten. Genom att delta i två olika familjers hemmiljö under två veckor fick vi en större inblick hur estetiska uttrycksmedel används i familjernas liv och lärandesituationer än om vi bara gjort observationer under en dag. För den korta tidsram anser vi att vi gjort vad vi kunnat vad gäller observationer och intervjuer.

I metoddelen tog vi upp hur en forskares personliga inställning till det valda ämnet för undersökningen kan påverka resultatet. Vår övertygelse om att estetiska uttrycksmedel är positivt för elevers lärande påverkar hur vi tolkar det vi hör och ser. Eftersom vi i vår studie kom familjerna så nära har det ibland varit svårt att behålla ett kritiskt förhållningssätt och en vetenskaplig distans. Dessa aspekter kan ses som en nackdel i vår metod.

6.3 Relevans för läraryrket och förslag på vidare forskning

Vi har genom denna studie kommit fram till musik, drama och sagoberättande är ett användbart pedagogiskt redskap som kan skapa en bra lärandemiljö. Att musicera tillsammans väcker känslor, skapar samhörighet och glädje. Musiken kan minska distansen mellan pedagog och elev och även bidra till en närmare kontakt mellan elever. Att arbeta med estetiska läroprocesser kan fylla olika funktioner. Det kan användas som medel för snabbare och effektivare inläring, genom rim och ramsor. Det kan också användas för att elever ska få uttrycka sig på olika sätt. Genom gestaltning och berättelse

kan vi få elever att minnas historiska händelser eller fundera över moraliska frågeställningar.

Barn behöver vuxna som använder sig av estetiska uttrycksmedel i lärandet, därför tycker vi att estetiska ämnen också skall ha en självklar plats i lärarutbildningen. I förskolor och skolor behövs ett allsidigt lärande och då bör även pedagogerna själva utveckla sin kreativa och estetiska förmåga.

Examensarbetet har väckt tankar kring hur vidare forskning skulle kunna se ut.

Sæther (2003) har gjort en djupgående forskning över hur musikundervisning ser ut i ett land med en stark muntlig tradition. Vår undersökning har bidragit till utökad kunskap om lärande i en muntlig kultur. Utöver musik som medel för lärande har vi fokuserat på andra estetiska uttrycksmedel, såsom sagoberättande och dans, och hur de kan bidra till elevers lärande i förskola och skola. Vår forskning har dock varit begränsad och vidare forskning inom området skulle kunna undersöka mer djupgående hur traditionella estetiska uttrycksmedel kan påverka elevers lärande i förskola och skola.

Ärnström (2008) lyfter fram berättandets potentialer för lärandet. Genom vår studie har vi lärt oss om hur sagoberättandet har en stark tradition i den muntliga kulturen. Vidare forskning hade kunnat belysa om vi i Svensk kultur bär liknande potentialer för berättande som skulle kunna ha en större plats i undervisningen.

Bjørkvold (2005) visar vikten av att integrera barnkulturen i skolkulturen och att se till den musiska människan. Vår undersökning har bidragit till en större inblick och en djupare förståelse för en kultur med ett helhetstänkande. Vidare forskning skulle kunna fokusera på hur barnkulturen och estetiska uttrycksmedel i hemmiljön ser ut och används i dagens Sverige och hur influenser därifrån skulle kunna bidra till helhetsperspektivet.

Vår undersökning har gett en fördjupad inblick i det vi och tidigare forskning anser är viktigt. Den har bidragit till att ge ett vidgat perspektiv på hur estetiska uttrycksmedel kan bidra till barns lärande.

Vår undersökning ger dock inga konkreta, handfasta verktyg på hur man skulle kunna tillämpa det vi sett, i undervisning här i Sverige. Detta skulle kunna vara ett ämne för vidare forskning. Tidigare forskning, av bland andra Uddholm (1994) och Jederlund (2002), tar upp hur viktigt det är att man som pedagog kan använda olika uttrycksmedel i undervisningen. De menar också att i en kultur där undervisning med hjälp av estetiska uttrycksmedel inte varit en stark tradition saknar pedagoger ofta en naturlig ingång och

pedagogiska verktyg till hur man kan arbeta med estetiska läroprocesser. Detta är något som vi själva har erfårit vid vår verksamhetsförlagda utbildning. Vi anser att det skulle behövas mer forskning som kan skapa konkreta tips på hur man kan arbeta och hur man kan hjälpa pedagoger att använda och utveckla sin kreativitet.

7. Slutord

Vi har i vår undersökning fått en fördjupad förståelse för hur man kan förmedla kunskap och bidra till ett fördjupat lärande genom att använda estetiska uttrycksmedel såsom musik, dans, sagoberättande och drama. De frågor som väcktes i vårt möte med Ali har vi funnit svar på. Vi har lärt oss att en muntlig kultur äger starka traditioner för lärande via estetiska uttrycksmedel. Vår studie har visat oss att estetiska uttrycksmedel kan användas i många olika syften. I gambisk skola användes musik, dans och sagor mer som medel för effektiv inläring medan vi i den informella miljön såg hur dessa uttrycksmedel bidrog till att barn fick uttrycka sig, vara medskapare samt använda sin fantasi. Vi såg att Ali och Sara använde sig av estetiska uttrycksmedel på liknande sätt som i de informella miljöer vi studerade. Vi ser fram emot att använda våra kunskaper i vårt framtida yrke som pedagoger.

Referenser

- Ambjörnsson, F. (2003) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag
- Bettelheim, B. (1976). *The uses of enchantment: The meaning and importance of fairy tales*. London: Penguin Books.
- Bjorkvold, J-R. (2005). *Den musiska människan*. Malmö: Runa förlag
- Bredänge, G., Hedin, C., Holm, K. & Tesfahuney, M. (2001). *Utbildning i det mångkulturella samhället. Volym 2: Vetenskap i en mångkulturell och postkolonial värld. Frågor och utmaningar*. (RAPP 298:2001:11) Göteborg: Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Cham, M. M. (2002). *Olimata: A Collection of Gambian Folktales*. Banjul: Vinasha Publishing
- Dysthe, O. (Red.). (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (3:e uppl.). Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Gardner, H. (1994). *De sju intelligenserna*. Jönköping: Brain Books AB
- Gilje, N. & Grimen, H. (2007) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos
- Hannaford, C. (1997) *Lär med hela kroppen - Inläring sker inte bara i huvudet* Jönköping: Brain Books AB
- Hjort, M. (2001) *Konstarter och kunskap*. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Hjort, M., Unander-Scharin, Å., Wiklund, C. & Åkerman, L. (2002). *Kilskrift; Om konstarter och matematik i lärandet*. En antologi. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Jederlund, U. (2002) *Musik och språk: ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling*. Stockholm: Runa förlag
- Kimber, B. & Sandersson M. (1995). *Känn dig som pedagog*. Stockholm: Ekelunds förlag AB

- Sæther, E. (2003). *The Oral University: Attitude to music teaching and learning in the Gambia*. Doktorsavhandling, Malmö: Malmö Academy of Music
- Stukát, S. (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Sundin, B. (2003) *Estetik och pedagogik i dynamisk balans?* Stockholm: Bokförlaget Mareld
- Sundin, B. (1983) *Barnen och de sköna konsterna; om estetiska verksamheter i förskolan*. Statens kulturråd.
- Uddholm, M. (1994) *Pedagogen och den musikaliska människan*. Mölndal: Förlaget Lutfisken
- Vygotskij, L. S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Ärnström, U. (2008). *Varför: En bok om berättelser i undervisningen*. Lund: BTJ Förlag
- Elektroniska källor
- Foster, M. (2002) *Using Call-and-Response to Facilitate Language Mastery and Literacy Acquisition Among African American students* (EDO-FL-02-04)
http://www.cal.org/resources/digest/digest_pdfs/0204foster.pdf
- Skolverket (2006) *Lpo94: Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Hämtad 2011-04-01 från: www.skolverket.se/publikationer?id=1069
- Skolverket (2011) *Lgr 11: Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: kapitel 1 och 2*. Hämtad 2011-04-01, från:
http://www.skolverket.se/content/1/c6/02/38/94/Lgr11_kap1_2.pdf
- Thavenius, J. & Aulin-Gråhamn, L. (2003). *Kultur och estetik i skolan*. (Rapporter om utbildning 9/2003). Malmö: Malmö Högskola. Hämtad 2011-04-03 från:
<http://www.mah.se/upload/LUT/Publikationer/Rapporter%20om%20utbildning/utbrapp903.pdf>
- Unicef. (2010). *At a glance: Gambia (Statistics)*. Hämtad 2011-04-27 från:
http://www.unicef.org/infobycountry/gambia_statistics.html#77
- Utrikespolitiska institutet (2011) *Landguiden: Gambia* Hämtad 2011-04-27 från:
<http://www.landguiden.se/Lander/Afrika/Gambia.aspx>

MoBSE (Ministry of Basic and Secondary Education, The Gambia) (2010). *Curriculum Framework for Basic Education*. Hämtad 2011-04-15 från: <http://www.edugambia.gm>

Bilaga

Observationsnycklar

Hemmiljö

Vilka estetiska uttrycksmedel används i hemmiljön?

Hur använder man dem?

Vilken funktion fyller de?

Skolmiljö

Vilka estetiska uttrycksmedel används i undervisningen?

Hur använder man dem?

Vilken funktion fyller de?

Får barnen vara med och skapa själva?

Använder de sig av sagoberättande?

Hur i så fall?

Finns traditionell kultur, musik, dans och sagoberättande, som vi sett i hemmen, i skolan?

Vad har pedagogen för roll i klassrummet?

Finns det utrymme för fantasi och lek?

Intervjufrågor

Hem

Hur används estetiska uttrycksmedel i vardagen?

Vilken funktion har det för människorna?

Vad finns det för syfte med att använda estetiska uttrycksmedel?

Vad har den traditionella musiken och sagoberättandet för syfte och funktion?

Skola

Använder du dig av estetiska ämnen i undervisningen? Hur? I vilket syfte?

Tillför estetiska ämnen något i undervisningen?

Är barnens hemkultur, sånger, traditioner representerade i skolan?

Vad är viktigast i din yrkesroll?

Vilken undervisningsmetod tycker du är bäst?

Hur lär sig barn bäst?

Vad ser du för resultat av din undervisningsmetod?